

**JMG – INSTITUTIONEN FÖR
JOURNALISTIK, MEDIER OCH
KOMMUNIKATION**

DEN OVILLIGE LÄSAREN

En studie om genus och pojkars brist på läsning ur ett förlagsperspektiv.

Jakob Boëthius och Emilia Hjertman.

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	MK 1500 Examensarbete i Medie- och kommunikationsvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2017
Handledare:	Nicklas Håkansson
Kursansvarig:	Malin Sveningsson

ABSTRACT

Examensarbete:	15 hp
Titel:	Den ovillige läsaren – En studie om genus och pojkars brist på läsning ur ett förlagsperspektiv.
Författare:	Jakob Boëthius, Emilia Hjertman
Kurs:	MK 1500 Examensarbete i Medie- och kommunikationsvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin:	Vårterminen 2017
Handledare:	Nicklas Håkansson
Kursansvarig:	Malin Sveningsson
Sidantal:	51
Antal ord:	19 942

Syfte:	Att undersöka hur ett antal svenska förlag hanterar konflikten mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper.
Teori:	Diskursanalys, genusteori, maskulinitetsteori.
Metod:	Kvalitativ intervjustudie med diskursanalys.
Material:	Analys av transkriberade intervjuer med sju personer, med ansvar för utgivningen av barnlitteratur på svenska förlag.
Huvudresultat:	Huvudresultatet visar att förlagen har svårt att på egen hand hantera studiens <i>konflikt</i> , mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper. De tycks bli tvungna att välja mellan det ena eller det andra: antingen arbeta för ökad läsning för pojkar eller att arbeta mot framställningen av stereotyper i barnlitteratur. Att öka pojkars läsning visar sig ligga på en samhällslevellelig nivå.
Nyckelord:	<i>genus, pojkars brist på läsning, könsstereotyper, barnlitteratur, förlag, diskursanalys, genusteori, intervju.</i>

Tack

Nicklas Håkansson för god handledning.

Samtliga förlag som tog er tid att ställa upp på våra intervjuer.

EXECUTIVE SUMMARY

Att läsutveckling och ordförståelse är någonting som är viktigt för att kunna följa med i ett samhälle har konstaterats av många forskare. Men idag läser allt färre barn. Böcker konkurrerar med en digital marknad där serier och filmer tycks vara det som har ett övertag. Den minskade läsutvecklingen är någonting som speciellt syns bland pojkar, som i förhållande till tjejer läser betydligt mycket mindre. Forskning har visat att pojkar som inte läser riskerar att hamna efter i både studier och det samhälleliga. Läsning är avgörande för hur en person ska klara sig i skolan. Ett annat problem tycks vara att det material som pojkar trots allt vill läsa istället i många fall är stereotyp. Att pojkar läser stereotyp riskerar att replikera gamla könsmonster och upprätthålla det maskulina som normen i samhället. Att stereotypiseringar är något som behöver motverkas konstaterar både forskare och skola, det finns till och med angivet i läroplanen.

Denna studie tar således avstamp i två problem, det ena är att pojkar inte läser och det andra är att pojkar tycks föredra ett läsmönster som riskerar att stärka könsstereotyper. Det tycks alltså föreligga en *konflikt* mellan dessa två problemen. Studiens syfte är i sin tur att ta reda huruvida ett antal svenska förlag hanterar denna *konflikt* genom att intervjua representanter från dessa förlag.

Resultatet visar att den nämnda konflikten tycks vara just så komplex som den verkade. De för studien aktuella förlagen tycks bland annat ha svårt att varken ta på sig eller frånsäga sig ansvaret för de för studien två aktuella frågorna. Å ena sidan trycker de på att de är organisationer som i någon mån strävar efter att gå med vinst och inte en myndighet, å andra sidan ser de ett självpåtaget ansvar kring både genusframställningen och pojkars brist på läsning eftersom de faktiskt står ansvariga för vilken läsning som ska finnas tillgänglig för barnen. De för studien aktuella förlagen uttrycker både att de vill motverka stereotypa framställningar och samtidigt erbjuda pojkar litteratur. Men när de sedan i praktiken behandlar frågorna kring genusframställning och pojkars brist på läsning ger de uttryck för förhållningssätt som skulle kunna reproducera stereotypa mönster, både i sina exemplifieringar av sina läsare, men också i beskrivningar om innehållet i böckerna. Vad gäller pojkars brist på läsning tycks stereotypa framställningar i litteraturen vara en väg som vissa förlag går för att få pojkar att läsa.

I samband med att förlagen närmar sig den för studien identifierade konflikten går det således att urskilja två förhållningssätt. I frågan om pojkars läsning uppfattas insatsen som *vi gör vad vi kan* för att innehållet inte ska bli stereotyp. Det andra förhållningssättet är att förlagen arbetar aktivt för att motverka stereotypa framställningar i böcker. De når bara fram till en viss gräns eftersom det i slutändan handlar om att i någon mån gå med vinst. Det föreligger alltså ett visst ansvar hos förlagen. Men eftersom de agerar på en marknad kan de inte ha det totala ansvaret varken för att öka pojkars läsning eller att utbilda barn i genusframställning. Det ligger snarare på samhället, det vill säga på föräldrar, lärare, bibliotek, pedagoger och myndigheter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	2
Studiens relevans	2
Syfte och frågeställningar	5
BAKGRUND	6
Barnlitteratur	6
Bokförlag	7
TEORI	8
Kritisk diskursanalys	8
Genusperspektiv	10
Genusteori	10
Genus och barnlitteratur	12
Maskulinitetsteori	13
Sammanfattning	14
METOD	15
Forskningsetiska principer	15
Intervjusituationen	16
Intervjuguiden	19
Transkribering	20
Den diskursiva metoden	20
Validitet	21
Reliabilitet	22
ANALYS	23
Diskursiv praktik	23
Textuell nivå	26
Social praktik	36
SLUTDISKUSSION	43
Huvudresultat	43
Hur hanteras konflikten?	44
VIDARE FORSKNING	46
REFERENSLISTA	47
BILAGA	51

INLEDNING

Återkommande studier visar att pojkar inte läser lika mycket som flickor och i och med detta tenderar pojkar att prestera sämre i skolan än vad flickor gör (Ahonen, Eklund, Niemi, Sulkunen & Torppa, 2017). Läsning räknas som en basfärdighet; en färdighet som är avgörande för hur en person kommer kunna klara av andra ämnen i skolan. Det lägger följaktligen grunden för en ordförståelse som sedan kan utvecklas till nya kunskaper. Vikten av att kunna läsa är således av stor betydelse för en persons skolgång och vidare i hans framtida arbetsliv och för att klara sig i samhället (Fredriksson & Taube, 2012:8f). Eftersom pojkar inte läser i lika stor utsträckning som flickor gör, tenderar de således att hamna utanför i samhället (Leijnse, 2017:179).

Hur kan man då öka pojkars läsning? Med detta problem tillkommer att pojkar tenderar att i större utsträckning än tjejer vilja läsa litteratur som anses vara stereotypiskt maskulint samt att karaktärerna skall ha samma kön som dem själva (Taube, 2009:115). Forskning argumenterar för att en ojämlik bild av kvinnor och män, baserat på att män i större grad representeras i titlar och som centrala karaktärer i barnlitteratur, påverkar barns förståelse av jämlikhet (McCabe, Fairchild, Grauerholz, Pescosolido & Tope, 2011). Det finns till och med angivet i läroplanen för grundskolan att traditionella könsmonster bör motverkas (Skolverket, 2016). Det är ett samhälleligt problem att pojkar helst läser innehåll som anses vara maskulint då detta replikerar stereotypiska könsrelationer. Det upprätthåller vidare att det maskulina anses vara normen i samhället och att kvinnor är underordnade männen i samhället. Alltså, en jämlik och icke stereotypisk framställning av könen borde vara ett faktum i barnlitteraturen. Utifrån detta föreligger det en *konflikt* mellan pojkars brist läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper. Denna *konflikt* som förlagen ställs inför tycks inte ha identifierats i tidigare studier, där fokus istället har riktats mot pedagogers hantering av pojkars brist på läsning. Dessutom har de studier som behandlar stereotypisering i barnlitteraturen främst varit innehållsriktade och inte vänt sig till förläggare och redaktörer som trots allt har en påverkan på hur barnböcker i handeln ska se ut. Det föreligger således en forskningslucka i ett problem som kräver djupare förståelse.

Studiens relevans

Samhällelig relevans

En finsk studie som tog avstamp i att killar presterade sämre än tjejer i utbildningsundersökningen PISA (Programme for International Student Assessment) visade att de olika prestationerna inte berodde på biologiska skillnader mellan könen. De berodde helt enkelt på att flickor läste mer än pojkar (Ahonen et al., 2017). Överlag har pojkar i

genomsnitt 10 procent sämre resultat än vad flickor har i skolan. Gällande skrivning och läsning är skillnaden dubbelt så stor och detta påverkar deras chans till att söka vidare på universitet (Leijnse, 2017:165).

Även om uppdelningen mellan flickor och pojkars läsning är påtaglig under hela skoltiden är det på högskolan och universitetet som skillnaderna blir som mest påtagliga (Leijnse, 2017:47). Kvinnliga studenter har sedan millennieskiftet dominerat på svenska lärosäten med 60 procent kontra männens 40 procent. Dessutom är skillnaden ännu större sett till vem som tar ut en examen. Kvinnor som påbörjat en universitetsutbildning tenderar att ta ut en examen i högre grad än män. Närmare bestämt utgjorde kvinnor 70 procent av de som tog ut en examen på högskola under år 2014 (UKÄ, 2016). Enligt Leijnse (2017) som studerat utbildningsfrågor under många år kommer utbildningsgapet mellan könen fortsätta att växa.

Mats Myrberg (21 maj 2015), professor i specialpedagogik, nämner vid en föreläsning att en vuxen behöver minst 50 000 ord i sitt ordförråd för att klara sig i vardagen, exempelvis gällande att förstå sammanhang i nyhetssändningar, förstå instruktioner samt att läsa vidare på universitet. 75-80 procent av dessa ord framkommer nästan enbart i skriftspråk, och läser man inte dagligen och utifrån sin egen utmaningsnivå, alltså texter som utmanar ens läsförmåga, tenderar man inte att nå upp till en ordnivå på 50 000 ord. Även Ingvar Lundberg (2010) konstaterar att för att utöka sitt ordförråd anses framförallt textläsning vara en avgörande faktor (ibid, s. 30f).

Utifrån ovanstående bakgrund fokuserar denna studie på barnlitteratur. Därför följer här nedan en orientering i begrepp som barnlitteratur och bokförlag, som denna studie kommer ha som analysobjekt.

Inomvetenskaplig relevans

Det finns mycket forskning som fokuserar på innehåll i barnböcker. Däremot finns mindre forskning som fokuserar på förlag och deras utgivning. Frågan kring pojkars läsning och genus i barnlitteratur tycks istället utgå ifrån pedagogernas synvinkel.

En studie som har behandlat barnböcker från förlagens perspektiv är *Normbrytande barnlitteratur - ett verktyg för normkritisk pedagogik i förskolan* som bygger på intervjuer med pedagoger, men här har även barnboksförlag inkluderats. *Normbrytande barnlitteratur* studerar pedagoger samt hur de arbetar normkritiskt i skolan. Studiens författare har även till viss del diskuterat normbrytande litteratur med barnboksförlag. Resultatet visar att pedagoger som ofta läser normbrytande barnlitteratur får en större medvetenhet kring normers påverkan samt att bokförlag gör mycket för att ha normbrytande litteratur men att ansvaret i slutändan ligger hos skolorna att ta till sig denna typ av litteratur (Holtne & Johansson, 2010).

En annan relevant studie som har behandlat pojkars brist på läsning är studien *Pojkars läsning - En intervjustudie om hur man kan öka motivationen att läsa skönlitteratur hos pojkar i högstadiesåldern*. Precis som titeln antyder ligger fokus på en högre ålder än

denna studie, dessutom är fokus även i denna på pedagoger samt pojkar och inte på bokförlag och förläggare. Resultatet i den studien visar att pojkar tenderar till att följa samma läsmönster. Dessutom visar den att de för studien aktuella pojkarna motiveras av att läsa en viss typ av böcker. Studien *Pojkars läsning* kom även fram till att det krävs en god kunskap om vad pojkar efterfrågar samt en tydlig strategi för att få pojkar att läsa (Olin & Lövgren, 2015). Denna insikt är värdefull att ha med i denna studie för att se om även förlag har liknande bild av pojkars läsning och då se huruvida de anpassar sig efter detta.

När pojkar läser och skriver är en undersökning som Gunilla Molloy (2007) genomfört på högstadielklasser under en treårsperiod. Molloy (2007) studie är främst skriven för pedagoger och hur de ska få pojkar att läsa, men kan också användas i ett större perspektiv då den konstaterar bland annat att pojkar i allmänhet inte tycks se sig som läsare. Samtidigt utgår Molloy (2007) ifrån påståendet ”pojkar inte läser” och menar att de visst läser men att det ofta är texter som inte syns i skolan. Studien visar att pojkar istället bör studeras utifrån hur de får läsa och vad de får samtala om utifrån läsningen. Även om pojkar vill läsa på ett visst sätt handlar det inte heller om att låta pojkar läsa manliga böcker eftersom det går emot skolverkets riktlinjer. *När pojkar läser och skriver* stärker det faktum att det föreligger en konflikt mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper.

Till skillnad från ovanstående studier är målet med denna studie inte att enbart studera hur förlagen vill nå ut med normbrytande litteratur, att alltså motverka stereotypa framställningar av flickor och pojkar i barnlitteratur. Det är inte heller fokus på att studera hur vissa mottagare, i ovanstående fall pedagoger, av litteraturen använder den som ett verktyg för att motverka stereotypa mönster. Målet är istället att studera avsändaren av barnlitteratur, förlaget, för att se hur de behandlar *konflikten* mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper. Den tidigare forskningen visar att det finns en kunskapslucka vad gäller att studera just förlag och hur de hanterar genusfrågan i både teori och praktik. Den här studien ger alltså ytterligare kunskap om hur genusfrågan hanteras när den stöter på svårigheter i form av den för studien formulerade *konflikten*.

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka hur ett antal svenska förlag hanterar konflikten mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper. Detta görs genom att se på förlagens resonemang över genus och barnlitteratur, samt pojkars brist på läsning. Utifrån studiens syfte har följande frågeställningar formulerats:

1. *Hur resonerar de aktuella förlagen om litteratur för åldersgruppen 9-12 år, utifrån ett genusperspektiv?*

Denna frågeställning ämnar undersöka hur de aktuella förlagen ställer sig till betydelsen av genus i barnlitteratur, samt att skapa en bild av hur de aktuella förlagen arbetar utifrån ett genusperspektiv med sin utgivning.

2. *Hur resonerar de aktuella förlagen kring pojkars läsmönster?*

Denna frågeställning undersöker hur förlagen behandlar det faktum att pojkar läser mindre än flickor samt hur det eventuellt påverkar deras utgivning.

3. *Hur speglas svaren i fråga 1 och 2, utifrån genusteoretiska principer?*

Denna frågeställning ämnar undersöka svaren angående genusframställningen i förlagens barnlitteratur samt förlagens uppfattning om pojkars brist på läsning, utifrån genusteoretiska principer. Denna frågeställning ämnar besvara hur förlagen hanterar konflikten.

BAKGRUND

Barnlitteratur

Maria Nikolajeva (2004), professor i litteraturvetenskap vid Stockholms Universitet, definierar barnlitteratur som ”litteratur som är skriven, publicerad, marknadsförd och behandlad av experter med barn som dess huvudsakliga publik” (s. 15). Ett barn kan i sin tur definieras enligt FN:s barnkonvention som en person från 0 till 18 år (Barnombudsmannen 2015). Nikolajeva (2004) påpekar att definitionen av barnlitteratur i första hand inte handlar om vilka som läser den, utan snarare vilka den riktar sig till. Det finns litteratur som från början var tänkt till vuxna men som med åren har fått en betydligt yngre publik (s. 15). Barnlitteratur innefattar dock inte läroböcker som riktar sig direkt till skolan, men det utesluter inte att barnlitteratur verkar på ett bildande sätt. Det har under flera perioder varit själva målet med att skriva barnlitteratur (Svensson, u.å.). Användningsområdet är dock inte avgränsat till att endast bilda, det är också ett sätt att avspegla verkligheten. Det finns även konstnärliga användningsområden samt områden för att påverka fantasi och känslor (Nikolajeva, 2004:20).

Inom barnlitteraturen finns det i sin tur flera olika genrer som deckare, kärleksböcker, äventyrsböcker med mera. Vad som är intressant för denna studie är genreindelningen pojk- och flickböcker, detta för att kunna se om studiens empiri kan visa på att det görs en liknande indelning hos studiens deltagare. Pojkböcker kan likställas med äventyrsböcker. Det tycks dock finnas ett större behov av att kategorisera flickböcker eftersom det finns en föreställning om att flickor läser pojkböcker men inte tvärtom. Detta gör att pojkböcker blir mer allmänmänniska och inte lika tydligt definierade som genre. Därav tycks kvinnolitteratur definieras som en andra sortens litteratur (Nikolajeva, 2010:24).

Det finns en medvetenhet hos studiens forskare om att barnlitteraturen har visat sig bli mer könsneutral. I Svenska Bokinstitutets bokprovning från år 2014 diskuteras det könsneutrala personliga pronomenet ”hen” och hur detta används i barnlitteraturen. Även om ordet ”hen” i sig inte varit så etablerat i böckerna visade rapporten att könsneutrala framställningen av barn var närvarande i form av att barn var könsneutralt tecknade eller att de hade könsneutrala namn. Dock är det inte explicit fokus att undersöka hur förlagen ställer sig till könsneutralitet i barnböcker i denna studie. Eftersom pojkar tenderar att läsa böcker som riskerar att stärka könsstereotyper blir uppdelning mellan kvinnligt och manligt, feminint och maskulint, mer relevant att titta på (Sbi, 2014).

Bokförlag

Bokförlag är affärsföretag vars plattform utgörs av bokbranschen. Deras huvudsakliga funktion är att utifrån insända manuskript ansvara för produktion, marknadsföring och försäljning av litteratur (Pettersson, u.å.).

Det finns ett intresse hos bokförlagen när det gäller pojkars brist på läsning. Det har bland annat visat sig i att vissa förlag i satsat på olika typer av läsfrämjande projekt. Exempelvis har Arbetarnas Bildningsförbund (ABF), tillsammans med flera organisationer, bland annat ett bokförlag, sedan 1990-talet drivit projektet *Läs för mig, pappa!*. Projektet går ut på att inspirera och uppmuntra män som är med i LO-kollektivet att läsa för sina barn, och i längden även läsa mer själva. Projektet finansieras av Kulturrådet (ABF, 2013) vilket tyder på att det även är av statligt intresse att öka pojkars läsning. Läsprojekt har ofta haft pojkar som målgrupp och enligt Leijnse (2017) är anledningen uppenbar: “[...] pojkar är mindre intresserade av att läsa och har sämre läsförståelse än flickor.” (s. 165f).

Dessutom borde pojkars brist på läsning vara av intresse för bokförlagen då det handlar om en risk att tappa en målgrupp, pojkarna, om de inte vet på vilket sätt som de skall nås. I en pressad bransch, som förlagsbranschen, där internet och sociala medier blir en större och större konkurrent gällande läsarnas tid (SvF, 2012; iis, 2016), är det viktigare än någonsin att kunna nå så många målgrupper som möjligt.

Det är inte bara upp till bokförlagen att öka pojkars läsning, det är upp till hela samhället. Tidigare forskning visar ett flertal orsaker till att pojkar inte läser, men föräldrar har visat sig ha störst betydelse gällande detta. Kulturrådet konstaterar att läsande förebilder är av stor betydelse för barns läsförmåga. Om barn har förebilder som läser, tenderar de att läsa i större utsträckning. Förebilderna kan vara föräldrar, men även andra förebilder som kända personer (Kulturrådet, 2015). Därför har flertalet tidigare läsfrämjande projekt innefattat kända personer, bland annat idrottsprofiler när projekt fokuserat på att öka barns läsning inom idrottsföreningar. Utöver förebilder har skolan en stor betydelse för barnens läsning, dels gällande vad som läses i klassrummet, dels gällande utbudet på skolbiblioteken (Leijnse, 2017:165f).

Även om läsning i barnens hemmiljö samt i skolan har stor påverkan på deras utveckling, ligger trots allt ansvaret för själva innehållet i barnlitteraturen hos bokförlagen. Utan deras val av vilka böcker som publiceras finns det inget utbud av böcker. Det kan liknas vid den gatekeeper roll som nyhetsmedier har. Det vill säga att de sätter standarden för vad människor ska ta del av, ha kunskap om och prata om (Hodkinson, 2011:129). Därför har det i denna studie valts att fokusera på bokförlagen och hur de ställer sig till *konflikten* mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper.

TEORI

Denna studie ämnar använda sig av kritisk diskursanalys som analysmetod. Med diskursanalysen tillkommer ett antal teoretiska grundantaganden som, vid användandet av diskursanalys, måste accepteras (Jørgensen & Phillips, 2002: 4f). Därför presenteras den kritiska diskursanalysens grunder i denna teoridel. Det praktiska genomförandet av analysen kommer dock presenteras i studiens metoddel. Som förklaras nedan, kräver kritisk diskursanalys ytterligare teori för att kunna användas fullt ut och därför kommer genusteori att användas som teoretisk utgångspunkt. Där kommer fokus att ligga på Yvonne Hirdmans (2003) genussystem. Med detta tillkommer applicering av ytterligare teorier. Däribland Maria Nikolajevas (2004) två perspektiv som hon använder för att beskriva genusteori i barnböcker. Hirdmans (2004) genussystem är applicerbart på samhället i stort, medan Nikolajevas (2004) ena perspektiv enbart handlar om hur kvinnliga respektive manliga karaktärer porträtteras i barnböcker och det andra perspektivet handlar om hur genus speglas av författaren. Utöver detta kommer Raewyn Connells (2008) maskulinitetsteori att appliceras för att lyfta att det kan finnas flera olika typer av maskulinitet.

Kritisk diskursanalys

Diskurs förekommer både i vardagssammanhang och forskningssammanhang, men då det råder oenighet om vad begreppet egentligen betyder förekommer olika definitioner. En av dessa definitioner gör Marianne Winter Jørgensen och Louise Phillips (2002) i boken *Diskursanalys som teori och metod* genom att beskriva diskursen som "*ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)*" (s. 7).

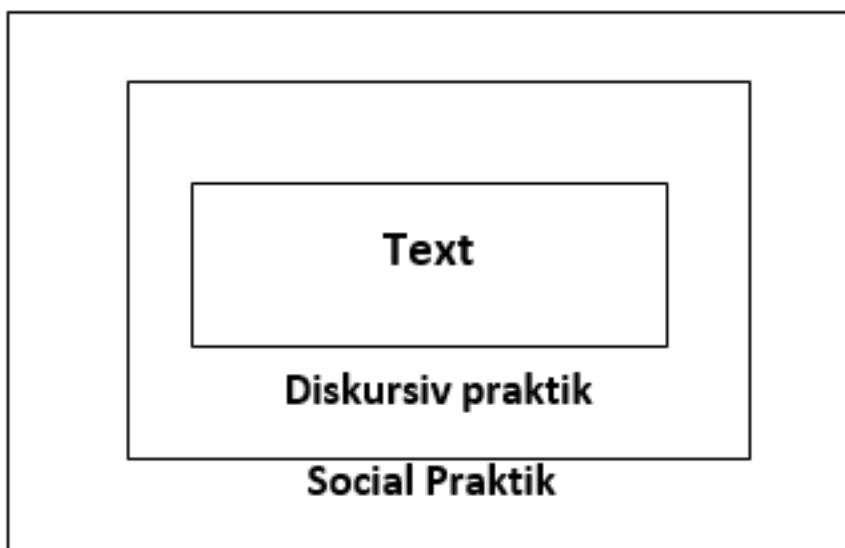
Peter Berglez (2010) beskriver samtidigt diskursen som, på den mest grundläggande nivån, någonting som sker när två eller flera personer kommunicerar med varandra genom exempelvis tal eller skrift. Enligt Berglez (2010) kan summan av all interaktion i ett samhälle, med dess tillhörande värderingar och normer, i slutändan ses som en form av diskurs. Olika institutioner kan innehålla olika diskurser (s. 271f).

I en diskursanalys är såtillvida målet att identifiera diskurser och dess relationer till samhällsfenomen. En diskursanalytiker har dock inte målet att belysa rätt eller fel, utan det handlar snarare om att enbart arbeta med vad som har sagts eller skrivits. Målet är att hitta mönster i och utanför olika uttalanden och att identifiera sociala konsekvenser, som till exempel förtryck eller stereotypiseringar, av olika diskursiva representationer av verkligheten (Jørgensen & Phillips, 2002:3, 21).

Det finns flera olika tillvägagångssätt i analysen av olika diskurser, exempelvis diskursteorier eller diskurspsykologi som båda har olika former av angreppssätt till diskursen. Oavsett tillvägagångssätt förutsätter dessa dock att diskursen som ideologi accepteras (Jørgensen & Phillips, 2002:4f).

Denna studie ämnar använda sig av Norman Faircloughs (2010) kritiska diskursanalys då den har ett angreppssätt mot diskursen som går att applicera på intervjumaterial. I Faircloughs (2010) kritiska diskursanalys förekommer tre analysnivåer som kan urskiljas och analyseras var för sig. Dessa nivåer utgörs av social praktik som kan liknas vid en yttre box, samt diskursiv praktik och text som utgör de två innersta boxarna med texten som den mittersta. (Fairclough 2010:88f). (Se Figur 1)

Figur 1

Då den diskursiva metoden kräver att den diskursiva praktiken analyseras först och därefter texten och till sist den sociala praktiken, kommer analysnivåerna nedan att presenteras i denna ordning.

Den diskursiva praktiken syftar till att lyfta hur textmaterialet är format, i vilket syfte den är producerad, samt hur den är tänkt att konsumeras (Jørgensen & Phillips, 2002:85f). Fairclough (2010) argumenterar samtidigt att det redan på den diskursiva nivån kan vara nödvändigt att lyfta fram citat för att ringa in materialet. På den textuella nivån analyseras sedan materialet mer grundligt och citat lyfts fram för att analyseras mer ordagrant. Det handlar om att identifiera implicita antydanden, ordval och andra uttryck som på något sätt symboliserar vad texten uttrycker. På den textuella nivån bör hela tiden den diskursiva praktiken tas i beaktande (Berglez, 2010:278).

Efter att analys har gjorts på textuell nivå går sedan analysen över till den sociala praktiken. Målet är då att kunna kartlägga både vad texten ingår i för nät av diskurser, som till viss del har berörts i den diskursiva praktiken, och redovisa vad för ideologiska processer som påverkar diskursen. (Jørgensen & Phillips, 2002:88f). En ideologi innebär antaganden om både verklighetens beskaffenheter samt värderingar och handlingsnormer (Liedman, 2015). Målet med den sociala praktiken är att förklara varför den diskursiva

praktiken och texten är konstruerad som den är. Det är även en växelverkan mellan de olika nivåerna; den sociala praktiken gör att den diskursiva ser ut på ett visst sätt men den diskursiva bekräftar också den sociala praktiken. För att identifiera den sociala praktiken krävs ytterligare teori än endast den kritiska diskursanalysen (Berglez, 2010:279). Eftersom denna studie vill kartlägga *konflikten* mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper är genus en central fråga i det hela. Därför kommer denna studie att använda sig av genusteori i den tredje nivån av diskursanalysen.

Genusperspektiv

Genom att applicera ett genusperspektiv på ett område betyder det att ett kritiskt förhållningssätt blir av betydelse, att man alltså problematiserar, reflekterar och ifrågasätter ett område. Genusperspektivet kan appliceras på allt som människor stöter på i ett samhälle: relationer, sociala medier, politiska satsningar, forskning och som i denna studies fall, via barnlitteratur (Jämställ.nu, u.å.a). Inom genusforskning handlar det om att kritisera det som gör mannen till norm och kvinnan till det avvikande könet (Manns & Hirdman, u.å.a). Genom att ifrågasätta detta samt ens egen roll i det, kan normativa föreställningar om kön synliggöras och samtidigt bidra till en förståelse för hur genus och kön återskapas av oss själva (Jämställ.nu, u.å.a). I denna studie appliceras genusperspektivet på hur förlagen hanterar *konflikten* mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper.

Genusteori

Det svenska begreppet *genus* kommer ursprungligen från latin och betyder bland annat härkomst, släkt, kön och slag (Manns & Hirdman, u.å.b). Då genus idag används i olika sammanhang kan det ibland vara tvetydigt vad begreppet står för. För att förklara begreppet tydligare brukar engelskans *gender* tillämpas, som började användas för att skilja på människans biologiska och sociala kön. Det betyder konstruktionen av socialt och kulturellt kön. Det är även vanligt att skilja på begreppet *genus* från *könstillhörighet*. Könstillhörighet står för människans biologiska kön och är uppdelat i två kategorier, kvinna och man. Genus handlar då om olika normer, föreställningar, uttryck och egenskaper som samhället tillskriver att vara kvinna respektive man. För att förstå detta brukar det talas om ”feminint” respektive ”maskulint” (Nationella sekretariatet för genusforskning, u.å.; NE, u.å.).

Yvonne Hirdman, professor i historia vid Stockholms Universitet och Södertörns Högskola, introducerade begreppet genus i ett svenskt sammanhang (Jämställ.nu, 2013). På 1980-talet var Hirdman (2003) med andra kvinnoforskare, som forskare inom genusvetenskap då kallades, av åsikten att det krävdes ett begrepp för att kunna analysera kvinnors underordning av män, samt båda könsens delaktighet i det. Hon skrev följande i

rapporten *Genussystemet – teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning* (1988) till Maktutredningen:

”Jag föreslår att vi med genus sätter namn på den allt mer komplicerade kunskap vi har av ’manligt’ och ’kvinnligt’, vår allt större förståelse av hur manligt och kvinnligt ’görs’.” (s. 51).

Begreppet *genus* hade tidigare endast förekommit inom antropologin, filosofin och språkvetenskapen, men inte inom den kvinnovetenskapliga forskningen. Hirdman (2003) vill visa att genus skall förstås och användas för att kunna se det som inte setts tidigare; uppdelningen mellan kvinnligt och manligt och hur detta genomsyrar samhället. Detta anser hon vara betydelsefullt för att komma ifrån gammalmodiga betydelser av relationen könen emellan där kvinnan är underordnad mannens maktposition. Därför ser hon det också nödvändigt att skilja på begreppen genus och könsroller. Att använda sig av könsroller menar hon är att begränsa sig till att människornas roller endast grundar sig i och utformas utifrån det biologiska könet. Istället är genus ett ord som inkluderar att se till att människors roller utformas utifrån deras omgivning. Detta grundar sig i hennes ifrågasättande av vad som egentligen är grunden till människors uppträdanden: är det ”könet” eller är det ”rollen”? För henne finns det alltså en uppdelning mellan begreppen *kön*, som varje människa föds med, och *genus*, som varje människa formas till av sin omgivning.

Hirdmans genussystem

För att kunna belysa problematiken med maktrelationen könen emellan använder sig Hirdman (2003) av genussystemet, även kallat genusordningen. Genussystemet är ett ordningssystem av kön som tillskriver kvinnor och män olika roller, uppgifter och positioner.

Maktrelationen mellan kvinnor och män upprätthålls av två ”lagar”, *dikotomin* och *hierarkin*. Den förstnämnda står för isärhållningen av kvinnligt och manligt, och den sistnämnda att det manliga står för normen i samhället. Isärhållandet av könen grundar sig från en början i arbetsfördelningen mellan könen samt i föreställningar om det manliga respektive det kvinnliga. I och med detta påverkas bland annat att kvinnor och män har olika roller och positioner på arbetsmarknaden, exempelvis i att kvinnor i större grad tenderar att arbeta inom vården och männen inom teknik (Medlingsinstitutet, 2015; Jämställ.nu, 2013). Annat exempel är även könsfördelningen i de svenska företagsstyrelserna där männen står för 95 procent och kvinnorna för 5 procent (SCB, 2016). Det är vidare isärhållningen av könen som legitimerar den manliga normen då de placeras högst upp i hierarkin (Hirdman, 2003:51f, 62; Jämställ.nu, 2013).

Genuskontrakt

Som en produkt av genussystemen, skapas vidare så kallade *genuskontrakt* mellan könen. Kontrakten finns var vi än befinner oss i olika omgivningar och är föreställningar om hur

kvinnor och män skall vara mot varandra; i arbetet, i kärleksrelationer, i språket, i våra gestaltningar (Hirdman, 2003:54). Hirdman (2003) poängterar att detta förstås inte är ett köpsläende kontrakt mellan två jämlika parter, utan oftast bygger kontraktet på den parts villkor som definierar den andre parten. I och med att det då är det manliga som står för normen är kontrakten utformade enligt detta. Utöver att kontrakten bygger på principerna om isärhållning och manlig överordning, upprätthålls de för att alla människor i samhället är med och skapar och upprätthåller dem. Även om kvinnorna är underordnade och har en lägre status än män är de lika medskapande i upprätthållandet av maktrelationen då de enligt Hirdman (2003) är lika integrerade i systemet som männen är. Maktrelationen upprätthålls eftersom genuskontrakten vandrar från en generation till en annan. För att förändra detta krävs en förståelse för processer där stereotypiska föreställningar om vad som anses vara kvinnligt respektive manligt förekommer. Det som krävs för att bryta dessa mönster är att ifrågasätta invanda stereotypiska mönster (Hirdman, 2003:54). Hirdmans (2003) genussystem blir relevant i denna studie, då hennes tankesätt kommer användas för att analysera hur förlagen ställer sig till deras egna innehåll i barnlitteraturen.

Även om flera kritiker har ifrågasatt Hirdmans genussystem, anses hon vara en av de forskare som haft störst betydelse för genusforskningen i ett svenskt sammanhang. Kritik har bland annat riktats mot att genussystemet inte bara borde handla om en hierarkisering mellan könen utan även inom könen (Hagemann & Åmark, 2000). Detta är något som till viss del blir relevant i denna studie då pojkars läsning behandlas. Därför blir det väsentligt att se till maskulinitetsteori. Innan dess ligger det dock närmast att se till Nikolajevas (2004) två perspektiv att beskriva genusteori i barnböcker.

Genus och barnlitteratur

Nikolajeva (2004) använder två perspektiv för att applicera genusteorin på barnböcker. Den ena är det berättande perspektivet och den andra är persongestaltningen. Det berättande perspektivet kallas även för feministisk narratologi och handlar främst om hur författaren väljer att porträttera sitt eget och det motsatta könet. Det visar bland annat att författaren tenderar att välja huvudpersoner utifrån sitt eget kön samt att kvinnliga författare i större utsträckning väljer manliga huvudpersoner än vad de manliga väljer kvinnliga huvudpersoner. Dock blir det lätt en så kallad falsk ton när en författare ska porträttera det motsatta könet hos en huvudperson (ibid, s. 190f). Eftersom förläggare och förlag har stor del av bokens utformning är detta användbart för denna studie, då samma faktorer kan påverka huruvida förläggaren väljer ut manus för publicering samt hur denne eventuellt kan lägga upp det redaktionella arbetet. Utifrån det berättande perspektivet säger Nikolajeva (ibid, s. 193f) även att genus kan speglas i den performativa rösten. Det innebär alltså att sådant som tal och liknande för huvudpersonen istället speglar om det är en flicka eller pojke snarare än att det biologiska könet skulle göra det. Även om den manliga författaren väljer att säga att huvudpersonen är en flicka kommer författarens tal

vara så dominerande att den kvinnliga huvudpersonen kommer att kodas med manliga attribut.

Det andra perspektivet där genus förekommer i barnlitteratur är i persongestaltningen. Här handlar det snarare om hur flickor och pojkar tenderar till att bli porträtterade i barnlitteraturen. Nikolajeva (2004:129) menar att flickor anses vara väluppfostrade och ordningsamma medan pojkar istället är busiga och äventyrliga. Dessa skillnader porträtteras genom ett abstrakt schema:

Män/Pojkar	Kvinnor/Flickor
Starka	Vackra
Våldsamma	Agressionshämmade
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda
Aggressiva	Lydiga
Tävlande	Självupppoffrande
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla
Skyddande	Sårbara
Självständiga	Beroende
Aktiva	Passiva
Analyserande	Syntetiserande
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt
Rationella	Intuitiva

Motsatsorden är sådana framställningar som kan kallas stereotypa och som flickor och pojkar beskrivs med utifrån det kön de har. Detta schema kan främst användas för en innehållsanalys (ibid), men i denna studie kan schemat istället användas för att identifiera hur förlagen anser att huvudpersoner speglas i litteraturen.

Maskulinitetsteori

I och med att kritik har riktats gentemot genussystemet och att den inte uppmärksammar hierarkisering inom könen blir det i denna studie vidare intressant att se till maskulinitetsteorin.

Som även genusteorin, bygger maskulinitetsteorin på en underordning av kvinnor. Connell är professor i sociologi och är ett av de främsta namnen inom maskulinitetsteori

(Jämställ.nu, u.å.b). Hon hävdar inte bara att mannens anses vara normen i samhället och överordnad kvinnan, utan att det dessutom finns över- och underordning inom det maskulina. Detta problematiserar hon i teorin kallad hegemonisk maskulinitet, som är en del av genusvetenskaplig teori. Gällande hierarkin inom maskulinitet finns det ett idealiserat sätt att vara som man, att tillhöra den hegemoniska maskuliniteten, ett ideal som inte uppfylls i praktiken men som de flesta män i samhället strävar efter. Detta beror på att den hegemoniska maskuliniteten bygger på att män har en högre position än kvinnor och att män i teorin vill tillgodogöra sig denna maktposition och de fördelar som det innebär (Connell, 2008:117).

Connell (2008) poängterar att relationen mellan kvinnor och män är historiskt föränderlig. Därför kan det skilja sig från en tid till en annan hur den hegemoniska maskuliniteten uppfattas. Således är det också komplicerat att precis säga vad det är som kännetecknar den hegemoniska maskuliniteten. Däremot kan den ställas mot tre ytterligare typer av maskuliniteter som Connell (2008) lyfter fram: underordnad, marginaliserad och delaktig maskulinitet. I denna studie blir dock inte dessa aktuella för diskussion men det som kan nämnas är att dessa maskuliniteter anses kopplas till identifikation och agerande som samhällsligt uppfattas som feminina. Således kan de män som anses vara eller agera på detta sätt avvika från den hegemoniska maskuliniteten. Följaktligen avviker de då även från vad som anses vara den normativa uppfattningen om hur en man skall vara och hamnar därför i en lägre maktposition (Connell, 2008:115ff).

Anledningen till varför det inte blir aktuellt att mer i detalj diskutera samtliga typer av Connells (2008) maskuliniteter i denna studie är då studiens syfte i första hand grundar sig på en jämförelse mellan flickors och pojkars läsning, och inte enbart pojkar emellan. Däremot är det av vikt att kunna ha detta i åtanke för att kunna identifiera om studiens deltagare resonerar över att det finns olika typer av maskuliniteter och hur detta kan påverka studiens syfte. Teorin är alltså tänkt att användas som kompletterande material till genusteorin och framför allt för att kritik har riktats mot Hirdmans genussystem om att inte se på just skillnader inom könen (Hagemann & Åmark, 2000).

Sammanfattning

Diskursanalysen kommer fungera som en ram för teorierna i denna studie. Den kommer följas steg för steg under analysen och i samband med den sista analysnivån kommer genusteori samt maskulinitetsteori att kopplas in. Under metodavsnittet följer en mer detaljerad beskrivning av hur själva analysen kommer gå till.

METOD

Då studiens syfte ämnar ta reda på hur förlagen hanterar *konflikten* mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper blir den kvalitativa forskningsintervjun relevant som metod (Kvale & Brink, 2009:17). Det viktiga är inte att kvantifiera och statistiskt generalisera utan att kartlägga tendenser av intervjupersonernas (IP) åsikter. Genom ett strukturerat samtal med ett syfte kan ett specifikt fenomen försöka ta reda på IP:nas uppfattningar och föreställningar (Esaiasson, 2012:259). Dock är det av betydelse att poängtera att intervjuaren och IP inte är likställda parter i samtalet, utan det är intervjuaren som sätter agendan och huvudsakligen IP som pratar (Kvale & Brinkman, 2009:17ff).

Då PISA-studier visat att läsförmågan som vuxen kan förutsägas redan vid 15 års ålder (Leijnse, 2017:166) är det rimligt att fokusera på åldersgruppen 9-12 år under intervjun. Dessutom är detta en vanlig indelning gällande barnböcker (Adlibris, u.å). Det kan även nämnas att barn i denna ålder, enligt Skolverkets läroplan, förväntas kunna läsa (Skolverket, 2016).

I och med att studien syftar till att ta reda på hur IP resonerar, och inte se på förlagens faktiska utgivning, kommer ingen innehållsanalys av detta i sig att genomföras.

Forskningsetiska principer

I samband med intervjustudier finns det även ett antal individskyddskrav som studien bör utgå ifrån. Dessa krav är ett slags principer och kan tas till hänsyn till olika grader beroende på vad för typ av frågor som intervjun bygger på. Det innebär alltså att de inte är detaljerade föreskrifter utan snarare en vägledare. Dessa individskyddskrav är utformade av vetenskapsrådet och utgörs av fyra stycken huvudkrav (Vetenskapsrådet, 2002).

Det första kravet är det så kallade informationskravet och innebär att *"forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppdragets syfte"* (ibid, s. 7). I denna studie innebär det att IP får information om vad studien kommer att fokusera på samt hur deras svar kommer att användas i studien. Eftersom analysmetoden bygger på en diskursiv metod kommer dock inte för mycket information att delges IP eftersom det riskerar att styra dennes svar. Det andra kravet utgörs av samtyckeskravet och innebär att *"deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan"* (ibid, s. 9). I denna studie blir IP informerad innan intervjuns start om att denne har rätt att avbryta sin medverkan när som helst. Det tredje kravet, konfidentialitetskravet, innebär att de medverkande i en studie ska ges största möjliga konfidentialitet (ibid). Detta blir IP:na meddelade om i inledningen av intervjun och det hanteras på så sätt att inga namn

kommer att nämnas i studien, på varken personer, förlag eller annat som kan kopplas till förlagen, exempelvis boktitlar. Dessutom kommer det inspelade intervjumaterialet att raderas. Det fjärde och sista kravet är nyttjandekravet och innebär att materialet som har insamlats endast får användas för forskningsändamål, vilket även kommer vara fallet med denna studies material (ibid).

Det finns ytterligare rekommendationer utformade som säger att forskaren bör ge IP möjligheten att ta del av och även hindra publicering av citat som denna har gjort (ibid). I både början och slutet av denna studies intervjuer kommer IP:na att meddelas om detta och de kommer att få ta del av hur de citeras. Detta kallas för respondentvalidering och är dessutom positivt för en studies validitet (Larsson, 2010:79).

Intervjusituationen

Intervjuarens roll

Ett möte mellan intervjuaren och IP skapar en social interaktion dem emellan som kan påverka de svar som kommer fram under intervjusituationen. Det finns en risk att IP under ett personligt möte kan tänkas besvara en fråga på ett annat sätt än vid en telefonintervju. Därför rekommenderas ett personligt möte mellan intervjuare och IP. Utifrån studiens tids- och resursskäl anses det därför rimligt att forskarna reser till de två svenska städer som de åtta IP:na befinner sig i. Dock är det betydelsefullt att forskarna håller sig så neutrala som möjligt under situationen, speciellt när intervjuerna är uppdelade dem emellan (Ekström & Larsson, 2010:63ff). Detta är en diskussion som varit högst aktuell forskarna emellan, speciellt då det från tidigare erfarenhet av intervjuande noterats att forskarnas intervjutekniker är ganska olika. Den ene har ställt frågorna mer rakt och den andre har varit mer bejakande gentemot IP och varit mer involverad i samtalet. Därför var det av stor betydelse att från början bestämma en liknande intervjuteknik för båda forskarna, där de håller sig så neutrala som möjligt.

Då studien skrivs av två forskare har diskussioner förts kring om båda skall medverka under samtliga intervjuer eller om de skall delas upp dem emellan. Dock, eftersom en av forskarna har koppling till ett av förlagen kan inte hen varken medverka eller genomföra denna intervju med risk för att påverka intervjusituationen och IP. Således delas intervjuerna upp mellan forskarna.

Eftersom den diskursiva praktiken syftar till att lyfta hur textmaterialet är format (Jørgensen & Phillips, 2002:85f), är det av vikt att nämna intervjuarens roll i skapandet av texten. Under hela diskursanalysen är det sedan nödvändigt att vara medveten om denna roll och ifrågasätta huruvida den kan påverka analysen.

Då forskarna inte är av samma kön är detta något som måste tas i åtanke vid analysen. Att samtliga IP dessutom endast är kvinnor är också något som är betydelsefullt för skapandet av texten. Båda dessa aspekter är något som kan påverka IP:nas svar, speciellt

då intervjuens fokus är ett genusperspektiv. Därför är det åter av vikt att forskarna har en så lik intervjuteknik som möjligt. Detta kan neutralisera den påverkan som kan ske av att forskarna inte är av samma kön. Båda forskarna har dock liknande sociokulturell bakgrund, vilket återigen är en faktor som talar för att IP:nas svar i intervjuerna inte kommer att bli för skilda beroende på intervjuare.

Intervjupersonen

För att få en överblick av aktuella förlag som ger ut barnlitteratur i ålderskategorin 9-12 år användes Adlibris hemsida. Om förlagen inte har några ungdomsböcker ute i svensk bokhandel kan de därför inte anses vara aktuella för denna studie. Genom att välja att visa samtliga böcker som ges ut inom ålderskategorin visas även en lista med alla förlag som gör detta på Adlibris. Detta resulterar i 19 förlag. Dock var två av förlagen sammanlänkade i ägarskap. Med risk för gemensamma styrdokument som kan påverka svaren har endast det förlag med flest aktuella ungdomsböcker valts. Genom att göra detta har forskarna samtidigt bekantat sig med material och information angående förlagen och förlagsbranchen. Detta grundläggande arbete är en viktig hörnsten för att utforma relevanta frågor (Kvale & Brinkman, 2009:122f).

Därefter tas information fram om de 18 resterande förlagen för en överblick över samtliga förlag, för att därefter kunna välja ut ett antal förlag för att kontakta för intervjuer. Informationen innefattar förlagens utgivning i form av genrer och eventuell specifik inriktning, omsättning, geografisk plats, antal anställda, eventuella läsprojekt eller samarbeten samt annan information som kan vara för intresse inför urvalet. Slutligen väljs sammanlagt åtta förlag ut som skiljer sig ifrån varandra utifrån ovan nämnda urvalskriterier. Åtta förlag är ett rimligt urval med tanke på tiden för empiriinsamling och transkribering (två veckor), samt antal forskare (två) för denna studie.

Då intervjun fokuserar på hur utgivningen ser ut på förlagen är det av intresse att intervjua personer som har ansvar för detta. Förläggare blir därför intressanta att intervjua (NE, u.å.). På vissa av förlagens hemsidor var det tydligare än andra vem som var förläggare. Dessutom kunde vissa hemsidor peka ut mer precist om någon var förläggare för barnlitteratur eller mer generellt för all utgivning. Detta varierade ofta beroende på storleken av förlagen. I de fall som det varit otydligt vem som varit ansvarig för utgivningen har redaktions- eller förlagschef kontaktats. De har antingen vidarebefordrat mailet till en lämplig IP eller ställt upp själva. Det kan föreligga en eventuell skillnad hur intervjufrågorna besvaras beroende på vem som representerar förlaget. Att redaktions- och förlagschefer är ledare sätter dem i en annan maktposition än förläggare (Kvale & Brinkmann, 2009:163). Detta i sin tur kan ge dem en större säkerhet i att välja hur de vill besvara frågorna. Trots detta måste samtliga redaktions- och förlagschef anses besvara frågorna på ett liknande sätt som förläggare, speciellt då hen fått information om vilken typ av IP som forskarna har letat efter. Detta skall alltså inte riskera påverka svaren i betydande utsträckning, och det är ju trots allt de aktuella förlagens bild på barnlitteraturen som eftersträvas i studien. Eftersom inte samtliga intervjudeltagare är

förläggare kommer de i denna studie framöver nämnas vid IP eller ansvarig utgivare för barnbokslitteratur.

Då samtliga IP arbetar heltid med barnlitteratur är de sakkunniga inom sitt område och ses därför som experter inom detta (SAOB, u.å.). Detta påverkar intervjusituationen på olika sätt, de kan verka mer trygga i sina svar. Men också att de är medvetna om vad de säger och inte bör säga. IP har även auktoritet genom att kunna bestämma i vilken utsträckning hen/hon vill besvara frågorna.

Plats för intervju

Samtliga intervjuer skall hållas på förlagens kontor, förutom ett som skall hållas på kafé. Det är IP som föreslagit kafé på grund av rörigt i och med omorganisering på deras kontor. Att genomföra intervjun på ett kafé kan tänkas påverka att IP svarar på frågorna på ett annat sätt än om intervjun skulle ha genomförts på IP:s kontor. Däremot, i och med att intervjufrågorna inte kan anses vara av känslig karaktär, anses det rimligt att kunna genomföra intervjun ändå. Utöver att platsen kafé kan komma att påverka IP:s svar kan inspelningen av intervjun komma att störas med tanke på högre ljudvolym än i ett slutet kontorsrum. Dock anses det bestämda kaféet ha platser där ljudvolymen inte kan tänkas störa i den mån att inspelningen skulle vara oduglig för att transkriberas. Denna intervjusituation är också annorlunda på det sätt att IP efterfrågat om hon kan få ta med sin praktikant under intervjun. Då inga frågor av känslig karaktär skall ställas anses detta inte som ett problem för IP:s svar.

Planering inför intervjun

Mail med förfrågan om medverkan i intervju har skickats till IP:na två-tre veckor innan intervjusituationen. Med i det första mailet skickades en kort beskrivning om att intervjun handlar om ett förlagsperspektiv på barnlitteratur, kopplat till pojkars brist på läsning. Lite senare in i samtliga mailkonversationer, när alla tider för intervjuerna har bestämts, har IP tagit del av ytterligare information. Denna information har handlat om hur urvalet av barnlitteratur påverkas av genus och pojkars brist på läsning. Samtliga IP har således tillhandahållits lika mycket information innan intervjusituationen.

Samtliga förlag, förutom ett, har besvarat mailet och varit positiva till intervju. Det förlag som inte svarat har fått ett påminnelsemail utan respons, och då har det bestämts att ytterligare ett förlag skall kontaktas för eventuell intervju. Förlaget har då valts utifrån kriterier som liknat det tidigare förlaget som inte besvarat mailen. Detta för att i lika stor utsträckning få fram så olika åsikter som möjligt. Dock, när det nya förlaget svarade sa de att deras utgivning av just barnlitteratur i den efterfrågade åldern (9-12 år) inte är så stor i deras utgivning. Således har detta förlag också valts bort och sammanlagt är det sju intervjuer som bokats in.

Vid intervjutillfället har samtliga IP tillhandahållas med information om att det är förlagets åsikter som efterfrågas men att även frågor som rör förlagsbranschen i stort

kommer diskuteras. Utöver information som ovan presenterats under de forskningsetiska principerna kommer IP även att informeras om antalet ställda frågor och att dessa kan komma att variera beroende på om IP redan besvarat en kommande fråga i ett redan tidigare angivet svar, men att detta snarare ses som en fördel då hen ska prata på så fritt som möjligt. Genom detta finns det större chans att IP känner sig tryggare att inleda intervjun vilket är betydelsefullt innan hen skall berätta om sina egna känslor och erfarenheter för någon de inte känner, än över mailkonversation (Kvale & Brinkmann, 2009:144).

Intervjuguiden

Intervjuguiden bygger på studiens frågeställningar, som tagits fram utifrån de teorier som valts för studien (Ekström & Larsson, 2010:63):

- *Hur skiljer förlagen på olika målgrupper utifrån ett genusperspektiv?*
- *Hur resonerar förlagen kring pojkars läsmönster?*

Frågorna har använts som övergripande teman, och för respektive tema har det följaktligen tagits fram 4-5 frågor för att ställas till IP:na. Ordningen av frågorna under varje tema bygger på att de går från inledande till mer specificerande frågor (Se Bilaga). Detta för att låta IP i största möjliga mån prata så fritt som möjligt innan intervjun leder in på mer specifika svar. Är det något som verkat oklart i IP:s svar har forskarna ställt följdfrågor (Kvale & Brinkmann, 2009:150f). Eftersom materialet kommer att analyseras utifrån diskursanalys bör inte intervjufrågorna påverka IP för mycket. Därför är intervjuguiden inget som bör följas ordagrant, utan snarare vara en vägledning för intervjusituationen, vilket kännetecknar en semistrukturerad intervju (Larsson, 2010:60). Av samma anledning finns inte heller *konflikten*, mellan att pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper, angiven i frågorna, för att inte påverka IP:s svar för mycket. Däremot har en fråga lagts till för att få grundläggande information om hur förlagen arbetar med att ta fram litteratur till åldersgruppen 9-12 år:

- *Hur väljer förlagen barnlitteratur till åldersgruppen 9-12 år?*

Denna fråga är nödvändig både för att eventuellt lyfta aspekter som de två andra teman inte tar med och som kan handla om hur förlagen hanterar *konflikten*. Dessutom fungerar det som en diskussionsöppnare som påverkar att IP kan känna sig mer bekväm i att prata om sitt förlag. Anledningen till att studien inte ämnar fråga IP direkt hur de *ställer sig* till *konflikten*, utan snarare undersöka hur de *hanterar* den, är för att inte ställa ledande frågor till IP som skulle ha kunna påverka denne att svara på ett mindre uppriktigt sätt.

Innan de riktiga intervjuerna har frågorna ställts till tre testpersoner. Dock, då dessa personer inte haft samma befattning som IP var fokus på att säkerställa att frågorna var begripliga samt för att eliminera eventuell eller lägga till information eller frågor (Ekström & Larsson, 2010:65).

Transkribering

I alla former av intervjustudier är det viktigt att noga välja transkriptionssystem eftersom det inte finns ett som kan täcka allt eller passar alla typer av analyser. En studie som ämnar att genom en diskursiv metod analysera textmaterialet på en mindre detaljerad nivå kräver dock inte en lika ingående transkribering. Detta eftersom den diskursiva analysen främst fokuserar mer på innehållet än på själva strukturen i samtalet (Jørgensen & Phillips, 2002:80). Victoria Wibeck (2010) beskriver tre nivåer av hur noggrann en transkribering kan vara, där den första nivån tar med både tvekanden, överlappande tal, betonade ord talhastighet och liknande detaljer. Nivå två är fortfarande ganska noggrann men betydligt färre markeringar som betoning, talstyrka och talhastighet. Den sista och tredje nivån baseras enbart på skriftspråksnormer och har inga ljudmarkeringar eller talspråk. Denna studie kommer inte att lägga sig på en nivå där endast texten skrivs ner, utan det kommer finnas vissa beskrivningar som påminner mer om nivå två. På så sätt är målet att tydligare kunna utläsa respondentens attityd och tankar. För att transkribera utifrån en sådan nivå kommer denna studie att utgå ifrån ett förenklat transkriptionssystem som bland annat markerar pauser, skratt och överlappande tal (Moberg, 2010:201).

Transkribering av intervjuerna i denna studie har genomförts så fort som möjligt efter själva intervjutillfället. Detta är nödvändigt för att inte gå miste om tonläge och tveksamma svar (Larsson, 2010:69). Det finns en fördel i om forskaren själv skriver ut sin egen intervju, eftersom även det leder till att ovan nämnda faktorer följer med i Transkriptionen (Kvale & Brinkmann, 2014:221), men för att kunna underlätta för själva analystillfället har dock transkriberingarna inte gjorts av intervjuaren utan av den andra forskaren. Intervjuaren har däremot tagit del av det transkriberade materialet och haft möjligt att ändra eventuella missuppfattningar som kan ha skett. Att låta två personer granska samma material kan å andra sidan vara ett effektivt sätt att öka reliabiliteten för det transkriberade materialet (ibid, s. 225) vilket talar för den valda metoden.

Den diskursiva metoden

För att kunna göra en diskursanalys måste forskaren bekanta sig med materialet. Därför krävs en fördjupning i den aktuella texten genom att läsa igenom den tills den känns tillräckligt bekant. Därefter är det relevant att koda materialet genom att lyfta ur och kategorisera relevanta delar (Gill, 2000:179). I denna studie har det transkriberade materialet lästs igenom sammanlagt tre gånger och då är inte transkriberingstiden inräknad. Efter den första genomläsningen kategoriserades texten i fem teman. Under den andra genomläsningen färgmarkerades stycken efter olika teman. Grön representerade ett tema, rosa ett annat och så vidare. Inför den tredje genomläsningen låg fokus på två teman som är relativt lika varandra och forskarna har diskuterat huruvida dessa kan hållas isär. Därefter har de färgmarkerats ännu en gång i texten. De relevanta citaten har därefter lyfts ur texten och slutligen kategoriserats i tre teman.

Analysen börjar med att redogöra för den diskursiva praktiken. Inledningsvis lyfts det huvudsakliga innehållet i texten fram. Det inkluderar att identifiera aktörer som uttalar sig i texten, vilka teman som förekommer och hur dessa är indelade i huvud- och underteman. På så sätt placeras texten i ett diskursivt sammanhang. Dessutom handlar det om att identifiera syftet med texten. Under den diskursiva praktiken nämns även vilka aktörer som förekommer i texten samt i vilken ordning innehållet presenteras i texten (Berglez, 2010:277).

Efter att ha gått igenom texterna utefter den diskursiva praktiken går studien över till den textuella nivån. Den handlar framför allt om att redogöra vad som finns i texten, hur det är uttryckt och hur det korrelerar både med materialet i sin helhet och den diskursiva praktiken. Det kan exempelvis handla om implicita uttalanden, vissa vinklar på påståenden eller hur vissa ord kan förekomma och antyda något specifikt (ibid, s. 278). Det kan också handla om att identifiera vad texten tar upp för problem och eventuella lösningar på dessa (Gill, 2000:180f).

Till sist går diskursanalysen in på den sociala praktiken. I detta skede bör analysen se om diskursen ger uttryck för, är del av eller eventuellt motverkar särskilda ideologiska processer (ibid, s. 279). Eftersom studiens syfte är att undersöka hur förlagen hanterar *konflikten*, mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper, är det aktuellt att resonemang i texterna jämförs med teorier kring genus, genus i barnlitteratur samt maskulinitetsteori för att se huruvida könsstereotypa framställningar upprätthålls eller motverkas. Det kan handla om huruvida IP utesluter vissa ord eller stärker andra och på så sätt stärker dessa genusteoretiska mönster.

Validitet

Målet med denna studie är, utöver att studera hur förlagen resonerar kring stereotypisering i barnlitteratur och kring pojkars brist på läsning, att studera hur de hanterar den *konflikten* som uppstår mellan dessa två frågor. Frågan har därför inte ställts direkt till IP:na eftersom detta har ansetts kunna ge styrda svar. Genom att kringgå det specifika problemet på det sättet har det istället gett djupa och mer uppriktiga utsagor, vilket är en god grund för en bra validitet (Larsson, 2010:77). Denna studie har dessutom använt sig av en form av triangulering, det vill säga att studien har kombinerats med en annan metod (ibid, s.79), i detta fall den diskursiva analysen. Den diskursiva analysen har dessutom gjort att forskarna har gått ur materialet och därför undvikit att påverka det själva mer än nödvändigt. För forskarna har det under hela den diskursiva analysen dessutom varit av stor vikt att inte blanda in för mycket kunskap från själva intervjutillfället för att kunna följa den diskursiva metoden fullt ut. Sist men inte minst har studien använt sig av respondentvalidering, det vill säga att de intervjuade har fått läsa och kommentera sina citat (ibid). I och med detta har de kunnat klargöra om något har missuppfattats vilket även det har undvikit några felaktiga konstateranden utifrån forskarnas sida.

Reliabilitet

Som nämnt i början av metoddelen ska och kan inte denna studie kvantifiera eller statistiskt generalisera IP:s åsikter, vilket kännetecknas kvalitativa analyser, speciellt när antalet intervjudeltagare är lågt (Larsson, 2010:76). Istället ligger fokus på att kartlägga vad det finns för tendenser av åsikter för att kunna analysera studiens syfte, hur förlagen hanterar *konflikten* mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper. Målet är således inte att jämföra IP:s åsikter eller att dra generella slutsatser för hela den svenska förlagsbranschen. Dock går det att diskutera reliabiliteten utifrån intervjuernas uppbyggnad då den bygger på en intervjuguide och ses endast som vägledande och inte något som intervjuaren skall följa ordagrant. Då IP med fördel har fått prata så fritt som möjligt har samtliga intervjusituationer sett olika ut och således skulle en replikation av denna studie resultera i ytterligare olika slags intervjusituationer vilket tyder på en låg reliabilitet.

Reliabiliteten kan också diskuteras utifrån en god genomförd analys (ibid, s. 77) och i denna studie bygger det på en korrekt genomförd diskursanalys. Som nämnt under validiteten har forskarna gått ur det transkriberade materialet och således undvikit att påverka det själva mer än nödvändigt. Detta går hand i hand med den diskursiva metoden, vilket kan anses höja reliabiliteten. Att även studiens båda forskare granskat transkriberingarna ett flertal gånger kan också öka reliabiliteten för studiens resultat (Kvale & Brinkmann, 2009:225).

ANALYS

Analysen utgår från Faircloughs (1992) kritiska diskursanalys som är uppdelad i tre analysnivåer: text, diskursiv praktik och social praktik. Enligt analysen skall inledningsvis den diskursiva praktiken identifieras, därefter texten och slutligen den sociala praktiken. Således kommer följande analys utgå från denna ordning.

Diskursiv praktik

Den diskursiva metoden kommer här att var indelad efter en översikt av materialet, en genomgång av huvud- och underteman som påträffats i texten samt den disposition dessa förekommer i.

Översikt av material

Det analyserade materialet består av transkriberade intervjuer med personer som hanterar utgivning av barnbokslitteratur och behandlar frågan kring pojkers brist på läsning och genus. Det handlar alltså om vad en ansvarig utgivare för barnbokslitteratur har för åsikt och uppfattning om vissa frågor. Anledningen till att textmaterialet har skapats beror på att denna studies forskare har identifierat en *konflikt* och därefter utformat intervjuer kring detta. Det är alltså utformat för att fungera och passa en kandidatuppsats och därför följer vetenskapliga regler om bland annat konfidentialitet och om hur texten är formulerad. Det finns alltså inga mål att övertala en läsare, målet är snarare att kartlägga ett identifierat problem ur en både vetenskaplig och samhällelig vinkel. Transkriptionerna är inte så pass detaljerad att de är på språklig nivå, det har till exempel uteslutits diverse upprepningar av ord, vissa ljud som “*eh*” och tonhöjningar som kan förekomma i vardagligt språk finns inte redovisat. Däremot går det att se skratt (*), märkbara utandningar (*hh*) och pauser (*paus i antal sekunder*). I vissa fall är det svårt att läsa mellan raderna eftersom det förekommer hänvisning till andra böcker som visats på plats under intervjun, samt att det inte går att urskilja vad IP har haft för kroppsspråk. Eftersom inte textmaterialet från början är skapat för att passa inte som just textmaterial finns risken att vissa saker blir desto svårare att läsa in mellan raderna.

Materialet är uppdelat i sju olika intervjuer som har genomförts under olika tillfällen. Dessa behandlar dock samma ämne. Frågorna som ställs under intervjun varierar i hur de är ställda beroende materialet, men kontentan av dem är trots allt detsamma. En majoritet av frågorna är inte ledande, men det finns någon som är en direkt “*ja*” eller “*nej*” fråga och därför skulle kunna leda IP:s svar. Det är endast intervjuaren som ställer frågor, medan IP svarat på dessa, det förekommer alltså inga följdfrågor från IP:s håll. Forskaren tycks dock sätta agendan för vad som ska behandlas.

Huvudtema

Huvudtemat för den transkriberade texten är genus inom barnlitteratur. Genus diskuteras i materialet utifrån förlagens perspektiv. Det finns en medvetenhet om genus och detta genomsyrar arbetet på förlagen och påverkar urvalet av deras barnlitteratur. Det läggs tonvikt på att barnen ska kunna identifiera sig med karaktärerna i litteraturen. Därför ska det finnas en bred utgivning utifrån ett genusperspektiv och förlagen försöker därför utmana stereotypiska framställningar av flickor och pojkar. Flickor framställs exempelvis ibland som starka och kaxiga och pojkar kan beskrivas som blyga och sjungandes opera. Något som också är återkommande i materialet är samtidsaspekten. Barnlitteraturen borde enligt IP:na spegla hur samhället ser ut idag, och därför är det alltså av ännu större vikt att inte upprätthålla stereotypiska framställningar av flickor och pojkar. Gällande utgivning av äldre böcker anses den stereotypiska könsframställningen vara den största utmaningen, men ibland får det anses vara undantagsfall om det är en bok som säljer bra.

Slutligen diskuteras genus även ur ett större samhällsperspektiv; hur barn påverkas av framställningen av genus ute i samhället och då minst sagt av sina föräldrar. Materialet visar att omgivningen runt omkring barnen är en betydande faktor för vad de skall ha för inställning till genus. Om barn bara stöter på stereotypiska framställningar av vad som är kvinnligt respektive manligt, är det den uppfattningen de får av hur de skall agera som antingen flicka eller pojke. Det finns ett samhälleligt ansvar för barnens uppfattning om vad genus är och i detta har även förlagen ett ansvar i och med att de står för utbudet av böckerna. *"Vi kan inte ta ansvar för barns uppfostran eller hur det ser ut i samhället [gällande genus], MEN jag tycker ändå att vi har ett stort ansvar."* (Transkription 2).

Undertema

Pojkars brist på läsning

Ett undertema, som även appellerar till genus som huvudtema, är pojkars brist på läsning. Det behandlas utifrån flera olika perspektiv. Det anknyter till genus på det sätt att det anses finnas en skillnad hos flickor och pojkar eftersom de har olika förväntningar som har skapats på grund av genus, bland annat beskriver en IP hur det finns *"[...] bilder av [att] läsare är flickor, kvinnor, tjejer, så det påverkar ju också just pojkars tanke om vem som är en läsare."* (Transkription 6). Men temat pojkars brist på läsning anknyter också till en fråga om urval av litteratur, eftersom det handlar om huruvida en ansvarig utgivare för barnbokslitteratur faktiskt ska välja innehåll som riktar sig till en målgrupp som inte vill läsa, när det samtidigt finns ett krav för företagen att gå med vinst. *"Alltså vi är ju ett kommersiellt förlag, vi vill ju sälja böcker."* (Transkription 1). Sist, men inte minst, kopplar pojkars brist på läsning även till temat som handlar om ansvar. Det vill säga huruvida det finns ett ansvar för förlagen till att ge ut litteratur till alla läsare och om de har något ansvar för att utbilda befolkningen, i en av texterna beskriver IP bland annat att *"[...] i Sverige har [vi] ett ansvar att vi ska göra böcker för alla barn. Både de som är läsvilliga, läsovilliga, gillar äventyr, gillar humor, gillar allt [...]"* (Transkription 2).

Urval

Ett ytterligare undertema i texten är förlagens urval i benämningen hur förlagen överlag väljer ut sin barnlitteratur. Materialet visar bland annat att en lyckad barnbok är den som dels säljer bra, dels som läses av barn. *”Det är liksom mest uppenbara att en lyckad barnbok är den som har många läsare och som har sålt många exemplar [...]”* (Transkription 5). Ibland läggs dock den vinstdrivande faktorn åt sidan för att en bok anses vara betydande för helheten av utgivningen. *”Ibland kan det vara så att den här [boken] kommer vi sälja 1500 [exemplar] av men vi måste ge ut den för att vi tycker att den fyller en lucka i utgivningen.”* (Transkription 7). Barnlitteraturen skall utöver detta vara inkluderande och bred i sin utgivning och det skall därför finnas något för alla barn oavsett exempelvis kön, klass och etnicitet. I ett större perspektiv anses utgivningen av böcker bidra till samhällsutvecklingen och därför anses det av stor vikt för förlagen att utgivningen är något som förlagen tror på. *”Men ändå det där att man står för någonting som man tror på, och det handlar om att föra samhället en liten bit i rätt riktning, sådant som handlar om demokrati, om bildning, om likavärde.”* (Transkription 3). Fokus läggs ibland inte lika mycket på att boken ska vara välskriven och helt korrekt i språket, utan det väger tyngre att skicka med något i litteraturen som har en djupare betydelse och berättar en historia.

Ansvar

Frågan om bokförlagens ansvar kan även kategoriseras som ett eget undertema, även om det tas upp under både genus, pojkars brist på läsning och urval. Främst eftersom det behandlas utifrån så skilda perspektiv. När IP:na diskuterar det som en genusfråga lyfter de andra saker än vad de lyfter i samband med urvalsfrågan. Det handlar om huruvida de ska motverka stereotyper i det ena, och det handlar om pojkars brist på läsning i det andra. Urvalsfrågan är dels en fråga som IP:na i vissa av texterna kommer in på själva, men det dels en fråga som intervjuaren tar upp som en fråga. Under den textuella nivån kommer ansvarsfrågan att behandlas parallellt med temat om genus, om pojkars brist på läsning och i urvalsfrågan eftersom detta tema i samtliga transkriptioner står i anslutning till resterande teman.

Transkriptionernas disposition

Samtliga transkriptioner innehåller två aktörer som uttalar sig. Den ena aktören är IP, och den andra aktören är intervjuaren. IP är den som ges mest utrymme i texterna och det är också dennes åsikter som speglas medan intervjuaren istället har rollen som en slags frågeställare och vägledare i den mån att hen till viss del styr intervjuens riktning med frågor. IP representerar ett bokförlag, vilket bokförlag det är framkommer dock inte i texten. Men att de symboliserar denna typ av bransch kan dock medföra vissa tankesätt och värderingar. Det handlar till exempel om kommersiella företag som strävar efter någon form av vinst, antingen kort- eller långsiktigt. Det handlar om litteratur och kultur vilket i sin tur kan vara en spegling av samhället. Dessutom finns aspekten att det handlar om barnboksförlag vilket kan addera en slags ansvarsfaktor. Dessa faktorer kan i sin tur påverka hur IP uttalar sig. Det kan handla om att inte dela med sig av någon form av

strategi eller om att lyfta saker ur vissa perspektiv som gynnar deras organisation. Den andra aktören, intervjuaren, är också samma person som genomför denna analys. Det finns således en risk för att detta påverkar analysen och det är därför viktigt att ta till hänsyn vad som är medhavd kunskap från intervjusituationen och vad som faktiskt framkommer i texten och ha detta i åtanke under hela analysen.

Samtliga transkriptioner inleds med en rubrik som anger vilken transkription det är, det vill säga Transkription 1 ända upp till Transkription 7. I nedanstående text kommer IP 1 motsvara även Transkription 1 och så vidare. De transkriberade texterna inleds i fyra fall med att intervjuaren beskriver syftet med hela studien för IP. I de tre andra transkriptionerna finns inte denna typ av inledning, utan börjar istället med den första frågan som handlar om IP:nas favoritböcker från barndomen. Därefter går det över till undertemat som handlar om urval. Fram tills denna fråga leder frågeställaren frågorna till dessa ämnen. Men därefter finns det en skillnad mellan de olika transkriptionerna. Några av IP:na går automatiskt över till både genus och pojkars brist på läsning. Medan några andra istället leds dit av intervjuaren. Samtliga följer dock mönstret med att temat genus först behandlas som ett eget ämne, för att det därefter ska gå över till temat pojkars brist på läsning. Ansvarsfrågan tas upp av intervjuaren både som en genusaspekt, och i förhållande till pojkars brist på läsning.

Textuell nivå

I nästkommande del kommer huvudtemat *genus* samt underteman *pojgars brist på läsning* och *urval* presenteras på textnivå. Även om pojkars brist på läsning appellerar till huvudtemat genus kommer dessa teman att analyseras som två separata teman. Det är för att det i detta hänseende fokuseras mer på hur flickor och pojkar porträtteras när det gäller huvudtemat, medan pojkars faktiska läsning hanteras i undertemat.

Genus

Denna del behandlar huvudtemat genus på textnivå. Innan en diskussion om hur framställning av genus i barnlitteratur anses vara ett problem lyfts det fram hur IP:na ställer sig till begreppet genus.

Vad betyder genus för intervjupersonerna?

Under intervjutillfället har samtliga IP fått frågan "Vad betyder begreppet genus för dig?". Under vissa intervjuer har IP bett om en tydligare förklaring om vad frågan syftar på. Det har då förtydligats genom att fråga om IP vet vad begreppet betyder eller om denne har en specifik definition av begreppet. Även om frågan besvarats på olika sätt har samtliga IP:s svar i slutändan landat i att det handlar om en skillnad mellan kvinnor och män. Vissa har även nämnt att det handlar om att det i samhället finns specifika förväntningar om hur kvinnor och män ska vara och just begreppet könsroller har också nämnts. Här lyfts ett citat som svar på frågan: "Sociala konstruktionen kring hur det ska

vara flickor och pojkar, kvinnor och män. Baserat på idén om att vi är antingen flickor eller pojkar. Typ.” (Transkription 6).

Även om samtliga IP landat i liknande förklaring om vad begreppet genus betyder för dem, har det varierat lite hur de har bemött frågan. Även om det inte handlar om att jämföra förlagen lyfts här ett citat som skiljer sig från det ovan:

*”**Alltså det är ju för mig, eller alltså för oss här tror jag, om jag pratar för alla oss, det är ju ett väldigt självklart begrepp för oss. Det är vi ju väldigt medvetna om, om genus och (2) vad heter det? (.) Gud. Ja men att vi försöker vara inkluderande.”* (Transkription 7).

Skrattet i början av svaret och användning av pauser och ordet ”Gud” antyder på en osäkerhet om hur IP 7 vill svara. Dessutom nämner hon inte här direkt vad begreppet betyder utan endast att de på förlaget är väldigt ”medvetna” om det. Att vara medveten kan antingen betyda att en kan väldigt lite om något, men det kan också betyda att en är väldigt insatt och har bred kunskap om det. Även om medvetenhet är ett vagt ord, framkommer det längre fram i materialet att IP 7 menar att genus handlar om en skillnad om flickor och pojkar, genom att exempelvis säga: *”[...] det är väl lika självklart att en tjej kan vara en hjälte som en kille.”* (Transkription 7).

Är framställningen av genus i barnlitteratur problematisk?

I texten går det att utläsa att det föreligger ett problem gällande framställningen av genus i barnlitteratur. Ett problem är hur flickor respektive pojkar porträtteras stereotypiskt. IP 2 uttalar sig bland annat på följande sätt: *”Att inte fastna i gammalt genustänk, i gamla former, i gamla roller. Jag tror att vi försöker utmana hela tiden [...]”* (Transkription 2). Genom att använda sig av ordet ”utmana” antyder IP 2 på att det finns en strävan om att gå emot och bryta föreliggande stereotypiska framställningarna av flickor och pojkar. Samtidigt kan hennes användning av *”jag tror att vi försöker”* i citatet antyda på en viss osäkerhet om hur de arbetar på förlaget angående detta. Det verkar åtminstone inte föreligga någon specifik strategi för att utmana *”[...] gammalt genustänk [...]”*, då måste det förmodas att IP 2 skulle ha nämnt detta. IP 6 ger en antydning om en specifik strategi gällande framställningen av flickor respektive pojkar:

”Och där tror jag att till viss del finns det säkert medvetna val och strategier kring det, till viss del så sker det säkert omedvetet kring utgivning. Vi gör ju aktivt att vi räknar [huvudroller baserat på kön], tittar på vad vi ger ut och funderar på hur vi ska göra.” (Transkription 6).

Men IP 6 poängterar också att de räknar inte bara på detta utan ”allt möjligt”, dock ges inga fler exempel på vad det skulle kunna vara. Utmaningen föreligger speciellt gällande böcker som skall attrahera pojkar, då flickor enligt texten anses i större utsträckning kunna läsa böcker som vänder sig till båda könen.

Den stereotypiska framställningen är inte något som endast representeras i handlingen, utan även något som syns på böckernas omslag och i bilder. I och med att det uttalas om att pojkar i mindre utsträckning anses läsa om det motsatta könet än vad flickor gör, anses det ibland vara problematiskt att paketera omslaget med något som uppfattas typiskt flickigt om bland annat en pojke är den tänkte läsaren. *"[...] om man vill att båda könen ska [läsa] då kan man inte ha en rosa bok. Så tråkigt är det ju fortfarande, vilket är helt, det känns ju väldigt omodernt."* (Transkription 7). Samtidigt som citatet ger en antydning på att IP 7 känner sig handfallen när det gäller att kunna bryta stereotypiska mönster, visar det också att förlagen håller sig på en ganska yttlig nivå när det gäller att utmana och bryta stereotypiska mönster. Denna tolkning görs med andra IP:s uttalanden i åtanke, där flera exempelvis använder sig av just adjektivet "rosa" när de skall lyfta vad som anses vara stereotypiskt flickigt: *"[...] varsågod det är rosa det är till din dotter[...]"* (Transkription 1) eller *"[...] huvudpersonen får absolut inte ha en rosa klänning för det blir så typiskt [...]"* (Transkription 2). Det finns ju så många andra adjektiv som beskriver en flicka och det finns även ett uttalande som poängterar detta, att det inte bara handlar om att en bok använder sig av färger: *"För det handlar ju inte bara om det är rosa eller blått, det handlar ju om typsnitt, typ av bild och känsla i bilden, så det finns mycket sådant."* (Transkription 6).

Även om den stereotypiska framställningen av flickor och pojkar anses vara ett problem som är svår att utmana, tyder texten på att det har skett en förändring de senaste 10-15 åren inom förlagsbranschen. Detta syns dels hos de som arbetar på förlagen, dels i manus som förlagen får in. Det tycks alltså föreligga en större medvetenhet kring genus idag. Den yngre generationen författare är mer medvetna och uppdaterade. Den största problematiken ligger däremot i den äldre utgivningen:

"Alltså när de är så gamla så kan det, man kanske hamnar i ett undantagsfack att pappan gör si och mamman gör så i hemmet och att pojkarna får göra det och flickorna får stå och titta på." (Transkription 1).

Men det antyds också att det inte bara är den gamla utgivningen, utan även om den yngre generationen av författare är bättre på det anses dock utvecklingen inte gå riktigt så fort som förväntat. *"Samtidigt kan jag, vi uppleva att det [framställningen av genus i barnlitteratur] inte går så snabbt framåt bland dagens författare heller."* (Transkription 7).

Stereotypiska framställningar inte bara negativt

Även om förlagens inställning till stereotypa framställningar av flickor och pojkar till stor del är negativ, finns det vissa utdrag som går emot denna inställning: *"Förut har man alltid pratat såhär om de starka tjejerna, och det är en stark tjej i huvudrollen. Och man bara såhär vadå en stark tjej? Bara för att det är hon som är hjälte så behöver hon inte vara en stark tjej."* (Transkription 7). Ett stereotypiskt drag för pojkar som på senare tid applicerats på flickor är adjektivet "stark". Trenden om att flickor är starka och att flickor tar för sig kan i vissa hänseenden dominera i barnlitteraturen till den mån att det är den här typen av flickor som står i fokus när de porträtteras i innehållet. Eftersom IP trycker

på att barnlitteraturen skall innehålla identifikation kan det alltså anses att flickor som inte känner sig starka hamnar utanför när de inte kan identifiera sig med de starka feminina karaktärerna. Samma kan även gälla mer utseendemässiga attribut, om hur en flicka skall se ut. IP 4 ger exempel på ett av deras omslag med flickor som karaktärer och berättar hur de på förlaget diskuterade om hur flickorna skulle porträtteras, för att boken skulle ha en bredd och mångfald av hur kön framställdes och att de reagerade på följande sätt: *"[...] just det kan vi få ha en tjej med typ magtröja och smink, kan hon också få vara med i det här liksom?"* (Transkription 4). Citatet tyder på att IP 4 menar att även om karaktären i boken är tjej och kan anses porträtteras stereotyp, med smink och magtröja, att hon också skall få vara med. Om hon inte skulle få vara med skulle det inte vara inkluderande eftersom det stänger ute dem som ser ut och kan identifiera sig med karaktären. Dessutom är påståendet ställt som en slags retorisk fråga, vilket snarare blir en slags fråga till genusframställningen i sig än ett påstående om det är rätt eller fel.

Ansvarsfrågan

Förlagen tycker alltså att det finns en problematik gällande stereotypiska framställningar av flickor och pojkar. Den känns delvis omodern och de skulle vilja se en snabbare förändring i detta. Däremot slutar ofta diskussionen i att böcker ju måste sälja vilket indikerar på att det är de böcker som framställer de olika könen på stereotypiska sätt som säljer. IP 3 uttalar sig bland annat på följande sätt:

"[...] det spelar ingen roll om du lever i en könskonstruktiv miljö där det ligger massor av undertoner om förväntan av det ena eller om det andra då kan du läsa hur mycket böcker som helst och det kommer inte förändra varken världen eller din värld." (Transkription 3).

Ur uttalandet går det att avläsa att det är barnens omgivning som är faktorn till hur de uppfattar genus, och inte innehållet i böcker. Denna aspekt är något som samtliga IP:na tenderar att hamna i när det gäller ansvar för barnens uppfattning av genus. Andra parter som förekommer i texten är föräldrar, lärare, bibliotekarier och pedagoger där föräldrar anses ha den största rollen för att influera barnen. Detta kan även tolkas som att förlagen säger ifrån sig ansvaret för hur de kan påverka barns uppfattning av genus och att det berättigar dem att fortsätta ge ut böcker som upprätthåller stereotypa framställningar av könen. Ett ytterligare exempel på detta är när IP 1 diskuterar det faktum att utgivningen av äldre böcker kan vara problematiskt: *"[...] man hoppas att det är någon vuxen som kommer att läsa det här för barnen och kanske förklara att såhär var det förr i tiden eller någonting om någon undrar."* (Transkription 1). Uttalandet indikerar alltså på att förlaget hellre upprätthåller stereotypiska framställningar av flickor och pojkar och hoppas att någon annan tar ansvaret för att förklara för barnen att det inte i lika stor utsträckning ser ut så i samhället idag, än att hitta nya handlingar. Det verkar vara den vinstdrivande faktorn som styr i den här frågan. Att IP 1 lägger till *"[...] om någon undrar."* lägger ett visst ansvar på barnen, att det skulle vara upp till barnen att ha en förkunskap om genus och stereotypisering av flickor och pojkar och således ifrågasätta innehållet i litteraturen.

De argument som tas upp kring ansvarsfrågan kopplar till den diskursiva analysens kartläggning av aktören IP som en ansvarig utgivare för barnboks litteratur. I och med den rollen står det mellan att vilja gå med vinst men också att ha ett ansvar som barnboksförlag.

Pojkars brist på läsning

Är det problematiskt att pojkar inte läser?

Det finns en typ av formuleringar i texterna som antyder på att pojkars brist på läsning är ett problem och att det är något som behöver lösas. I samtliga transkriptioner använder inte intervjuaren ordet problem kopplat direkt till pojkars brist på läsning. Det är snarare IP:na som gör formuleringar som antyder på att det skulle vara ett problem. Å andra sidan kan det argumenteras för att just formuleringen *brist* som görs av intervjuarna är något som automatiskt kopplar till ett problem.

IP 3 har ett tonläge som antyder på att brist på läsning i allmänhet är ett kritiskt problem i samband med att denne pratar om ett projekt som genomfördes med flera bokförlag, där det delades ut en bok som innehöll pedagogiska verktyg med målet att få fler läsare. IP 3 ställer sig frågan *"Varför gör ni en bok som ni ger bort när ni kunde ha sålt de?"* (Transkription 3) följt av kommentaren *"Därför att ger vi inte bort den har vi snart inga människor som kan läsa överhuvudtaget."* (ibid). Det innebär alltså att det är en fråga om att säkra en framtid för förlagen. Om förlagen inte har några läsare, kan de inte heller sälja några böcker. Att IP 3 signalerar att det skulle kunna gå så pass långt visar verkligen på allvaret i situationen, och tillika problemet med bristen på manliga läsare.

IP 1 tycks också definiera det som ett problem för pojkars framtida utveckling. *"Vi tänker på killarna såklart av olika, vi vill ju att de ska ha ett bra språk annars släss man ju med knytnävarna istället, det är jätteviktigt att ha ett bra språk"* (Transkription 1). I uttalandet går det återigen att se en anledning till varför det skulle vara ett problem. Det leder till en kunskapsbrist, och det skulle kunna leda till våldsamt beteende. Precis som IP 3 tycks IP 1 dra på stora växlar i diskussionen om problemet, vilket stärker allvaret i varför de inte läser böcker. IP 1 skulle exempelvis kunnat beskriva det som att det gör att de inte får ett bra språk och att det kan vara problematiskt. Men detta stärks istället ytterligare av meningen *"[...] annars släss man med knytnävarna istället [...]"*. Att båda dessa IP använder så pass överdrivna beskrivningar och ord beror troligtvis på att de är aktörer inom barnboksmarknaden och därför blir starkt påverkade som företag om de skulle tappa läsare.

Problemet med pojkars brist på läsning tycks inte heller vara någonting som har vuxit fram under den senaste tiden, utan något som har behandlats under flera år. IP 2 hänvisar exempelvis tillbaka i tiden när denne talar om det. *"Ja, alltså om jag ska vara helt krass så känns det ju såhär på barn- och ungdomssidan nu så känns det ju som att vi är så himla många år [...] lösningar är väl fel ord, men att hitta titlar, hitta böcker, tänka nytt och sådär."* (Transkription 2). Att IP använder ordet *"lösningar"* som uttryck antyder återigen på att det har varit just ett problem, eftersom det är något som bör förändras.

Även om det sedan beskrivs som "fel ord" dividerar trots allt IP 2 kring det som något som behöver lösas. Dessutom finns det en tidsaspekt i "i flera år" som ger just en antydning på att det har förekommit en längre tid. Även IP 7 hänvisar bakåt i tiden när denne talar om pojkars läsbrist: "Nu kommer jag inte ihåg när det var, men när förra PISA-undersökningen kom (.) då märkte vi ju jättestor skillnad. Alltså då blev ju folk, eller det var väl alltså föräldrar egentligen som blev hysteriska [för att deras barn inte hade full läsförmåga]" (Transkription 7). Den PISA-undersökning som IP 7 hänvisar till är den som tidigare redovisats i arbetet. Denna tog just upp skillnader i flickor och pojkars läsande. IP 7 ger däremot en antydning på att det var någonting som påverkade allmänhetens, det vill säga "folk", bild av det hela som ett problem när denne beskriver hur dessa blev "hysteriska".

Varför läser inte pojkar?

Vad som även framkommer av texterna är att det finns många saker som påverkar negativt för att pojkar ska kunna bli aktiva läsare. IP 6 beskriver bland annat att "Det är ju mycket bilder av att läsare är flickor, kvinnor, tjejer så det påverkar ju också pojkars tanke om vem som är en läsare [...]" (Transkription 6). IP 6 antyder här att det ligger i genusstrukturer och pekar på att det är negativt med det motsatta. Det innebär alltså att läsbristen bland pojkar inte bara beror på faktorer skapade av bokförlagen, det vill säga innehåll eller omslag. Det handlar snarare om samhällseliga faktorer som gör att pojkar blir icke-läsare. IP 6 ger även ytterligare en antydning på att problemet ligger i samhällseliga faktorer:

"[...] det är ju väldigt svårt att bara jobba isolerat med läsning och pojkar om man vill ha en riktig förändring, utan det är nog hela genuspektrat som måste tas i beaktande, men det är klart att det spelar roll med förebilder som läser. Att det mest är mammor som man ser läsa, det är mest mammor och kvinnor som förmedlar litteratur på biblioteket, i skolan, i förskolan, hemma i soffan, så är det hela tiden kvinnor som förmedlar litteratur."

Även i detta fall antyder IP 6 att det beror på faktorer som finns ute i samhället. Att de inte läser eftersom inga andra män läser. Att det tycks vara ett problem som är etsat i samhällseliga faktorer. Just att det beskrivs att hela "genuspektrat" måste tas till hänsyn antyder på att det har med just skillnader mellan kvinnor och män att göra, och att pojkarna tycks påverkas negativt av just detta avseende deras läsning. Pojkar tycks också vara väldigt smala i sin läsning och därför ha det svårare att skriva böcker:

*"[...] min erfarenhet är ju att det är sant att flickor läser *nu höll jag på och säga* om vad som helst. Alltså det spelar ingen roll vem som är huvudpersonen, men pojkar alltså det krävs mycket mer för att pojkar ska läsa om en kvinnlig huvudperson" (Transkription 3).*

IP 3 rättar sig själv i första meningen, genom att säga "[...] nu höll jag på och säga [...]", dessutom med ett skratt i rösten, vilket antyder då att det kanske inte riktigt är så. Men förtydligandet som följer visar trots allt att pojkar som läsare verkar ha tydliga mönster

för vad de läser. Det "[...] krävs mycket [...]" för att det ska läsa något annat än manliga författare.

Även IP 2 antyder att pojkar inte tycks vilja råka förknippas med vissa typer av böcker "[...] och killar hör mer det där att, aa du läser ju en tjejbok. Det tror jag ingen säger direkt om en tjej läser [titelnamn]". Detta antyder både på att pojkar är smala i sin läsning, men också att samhället tycks vara snabba på att döma vad just pojkar läser, vilket stärker det faktum att det ska läsa en viss typ av böcker. Eftersom inte IP 2 specificerar vem eller vilka som säger "[...] du läser ju en tjejbok" ger det en antydning på att det är från flera håll som en sådan typ av kommentar kan komma.

Det faktum att pojkar läser så specifikt tycks skapa en ond cirkel, som gör det svårt för vissa av förlagen att rikta sig till dessa. Det tycks finnas en ovilja att göra en bok som inte läses av tillräckligt många:

"[...] tyvärr så får man nästan anta att tjejer läser det mesta, det gör inte killar. Så därför blir det väl lite att man har självklart sånt som är riktat mer åt det som traditionellt kanske tjejer läser mer om, sånt som vänskap, kärlek, hästar, vad vet jag. [...] med att man har provat i alla år att göra böcker för dem ovilliga pojkläsaren det har inte riktigt funkat tror jag alltså att hitta bara dem" (Transkription 2).

IP 2 ger antydning på att det handlar om att gå med vinst, att det därför blir svårt att sätta en bok i print som inte kommer ge tillräckligt med vinst. Däremot finns samtidigt en antydning till att det inte alltid har varit så. Meningen "[...] provat i alla år [...]" antyder ändå att det har gjorts vissa försök och visar samtidigt att IP 2 har erfarenhet av att verkligen försöka nå ut till pojkarna. Att IP 2 dessutom använder ordet "tyvärr" ger en antydning på att det är beklagligt att det är på detta sätt.

IP 7 menar också på att det finns ett problem som inte är inom förlagen, utan att det finns en attityd hos de som köper in böckerna som inte tycker att till exempel serier, som pojkar visar sig ha läst mer av, inte anses vara böcker. "[...] det finns ju många skolbibliotekarier som inte tycker att de är riktiga för att de är serier. Så att barnen får inte lov att läsa dem, eller välja dem i skolbibblan och sådär." (Transkription 7).

Utifrån dessa texter går det alltså att se många faktorer till varför pojkar inte läser böcker. Dels är det något som är etsat i samhället i form av genus och normativa föreställningar, dels tycks det faktum att pojkarna läser väldigt smalt leda till att vissa bokförlag inte blir lika villiga på att trycka böcker som endast skulle kunna rikta sig till dem då det inte skulle vara lika vinstdrivande. Den sista faktorn skulle kunna stärkas ytterligare hos ett av förlagen eftersom bibliotek har visat ointresse för vissa böcker som pojkar faktiskt har visat sig läsa.

Ansvarsfrågan

I samtliga texterna finns det idéer om vad förlagen kan göra för att få pojkar att läsa. Det mest utmärkande handlar om att förlagen skall ha ett brett utbud. Dock, i många fall

poängteras det också att det inte enbart ligger som ett ansvar hos förlagen. IP 4 beskriver ”[...] vi som förlag kommer ju aldrig kunna liksom vända en läsutveckling eller alltså det är ju helt vi har inte det alltså vi har inte det samhällsansvaret, vi kan inte påverka på det sättet det är mycket större krafter som ska till.” (Transkription 4). Med “större krafter” verkar IP 4 mena följande som hon nämner längre ned i texten ”[...] för det [att öka pojkars läsning] ligger någon annanstans, det ligger i skolan det ligger på läsrörelser, på läsfrämjande åtgärder, på skolpolitik.” (Transkription 4).

IP 4 poängterar både att det inte är deras ansvar, utan ett större samhällsansvar, men även att det är svårt som förlag att påverka läsutvecklingen. Å andra sidan beskrivs det av IP 4 en bit ner att ”[...] där tänker vi bara att vi ska ha böcker för pojkar såväl som för flickor. Det är dock lite svårare att hitta, därför att det är inte lika många författare som vill skriva om pojkar i just den åldern som kanske har att göra med att väldigt många författare är kvinnor” (Transkription 4). Trots att det är svårt att hitta litteratur som riktar sig till pojkar, och trots att IP 4 konstaterar att det inte är deras ansvar att få pojkar att läsa försöker alltså IP 4 hitta böcker som riktar sig till pojkar. Det finns alltså någon konflikt mellan att inte vara ansvarig för problemet samtidigt som de tycker sig ha ett ansvar att ge ut litteratur till alla. Det kan samtidigt vara en fråga om att erbjuda men inte att förändra. Även IP 1 beskriver att de vill ha något att erbjuda pojkarna, samtidigt som det inte handlar om att ta på sig ansvaret för att få pojkar till att läsa mer:

”Alltså vi är ju vi är ett kommersiellt förlag, vi vill ju sälja böcker. Så vi har ju inget uppdrag egentligen att tillgodose läsning för alla människor. Och då ibland så har vi haft långa diskussioner att hur ska vi nå, inte bara killar utan överhuvudtaget människor som inte läser [...] om någon kollega eller vad det är kommer upp här och säger ‘åh kan du ge mig ett lästips till en tioårig kille som inte gillar fantasy’. Om jag skulle stå här bara och säga ‘ae jag vet faktiskt inte, vi har ingenting’. Då skulle jag känna att vi har misslyckats.” (Transkription 1).

Återigen finns det en slags konflikt mellan ansvar och utbud. Att IP 1 till och med beskriver det som ett misslyckande om de inte skulle ha böcker till pojkar visar att det ändå finns någon form av mål att pojkar ska läsa deras böcker. Men samtidigt vill de kunna gå runt som företag genom att sälja böcker.

IP 2 formulerar det istället som ett direkt ansvar: ”Vi har försökt hitta de här äventyrsböckerna, roliga böckerna, ah men man försöker verkligen. Och inte bara för att ‘åh men nu ska jag sälja massa böcker’, utan det känns som att man har det ansvaret.” (Transkription 2). Men samtidigt handlar det om utbud. IP 2 gör inga påståenden om att de har ett ansvar att göra läsfrämjande projekt för pojkar. Ansvarerna som både IP 1 och 2 istället tycks ta på sig är att erbjuda blandad litteratur.

Samtidigt finns det dock tecken som tyder på en osäkerhet om barns läsning i förhållande till genus. IP 5 säger: ”För att svara på den frågan [barn läsning i förhållande till genus] så ska man ju vara otroligt nära barn hela tiden och se hur de läser, hur de reagerar. Den förmånen har man ju som förläggare ganska sällan.” (Transkription 5). Detta förstärker det faktum att ansvaret inte enbart kan ligga hos förlagen att öka pojkars

läsning. Även om förlagen kanske skulle kunna ha förmånen att komma i närmre kontakt med barnen, är det i första hand andra parter som har det och kan således få en tydligare bild över barns läsmönster gällande genus.

Det tycks inte heller vara så att endast förlagen har identifierat att andra parter har detta ansvaret, detta framkommer när IP 7 säger: *”Det pratas ju oerhört mycket om barns läsning, om hur viktigt det är, och det blev ju efter i alla fall förra PISA-undersökningen att nu måste vi ta krafttag och så inför man det här läslovet som blev sådär lyckat.”* (Transkription 7).

Det var alltså inte bara ett tryck från allmänheten gentemot förlagen, utan andra parter tycks ha identifierat det hela som ett problem som behövdes lösas på något sätt. IP 7 hänvisar till att *”[...] man införde läslov [...]”* vilket var en satsning av regeringen under år 2016 (Regeringskansliet, 2016).

De argument som tas upp kring ansvarsfrågan kopplar återigen till den diskursiva analysens kartläggning av aktören IP som en ansvarig utgivare för barnbokslitteratur. Där de väger mellan frågan om ansvar och att gå med vinst.

Urval

I undertemat *urval* diskuteras utmaningar som föreligger generellt för förlagen gällande att välja innehåll och arbeta med framtagningen av barnlitteratur.

Något som är återkommande gällande urvalet hos förlagen är ålderskategoriseringen i åldersgruppen 9-12 år. IP 7 uttalar sig exempelvis om att det dels kan vara svårt att komma överens på förlaget, dels att det är en stor skillnad mellan vad en 9-åring och en 12-åring läser. *”Men just ålderskategoriseringen pratar vi [på förlaget] ganska mycket om och ibland är vi oeniga i förläggargruppen [...] för att du läser gärna uppåt men inte nedåt.”* (Transkription 7). Men detta är något som kan lösas på följande sätt: *“Så vi kan ju internt, det syns ju aldrig utåt, men vi kan ju när vi säljer in några böcker så kan vi säga att den här är inte för 9-åringar utan mer för 11-12-åringar.”* (ibid).

Att samtliga förlag i någon mån är vinstdrivande företag är en av de faktorer som mest påverkar hur IP besvarar frågorna. Förlagen måste gå med vinst för att de skall kunna fortsätta bedriva sin verksamhet, och för att göra detta måste de ha böcker som säljer, vilket konstateras av samtliga förlag när de säger att en lyckad barnbok är den som säljer, utöver att barn vill läsa den. Dessutom måste förlagen förhålla sig till andra konkurrerande förlag och erbjuda böcker som allmänheten köper hos dem istället för att de väljer ett annat förlag.

En problematik för förlagen som gått att identifiera utifrån materialet är det faktum att förlagens verksamhet är beroende av vilka manus som kommer in. Detta kan illustreras med följande citat:

”Vi jobbar ju med levande materia på nåt vis liksom där vi får in manus och vi gör ett urval förstås men det är ju också så att det är lite slumpartat liksom vad vi får in och vad författarna skriver om. Alltså ämnen och vilka karaktärer som de har valt och sådär.” (Transkription 4).

Längre fram i texten när IP 4 talar om att läsningen är väldigt segregerad, och refererar till att ens läsning kan se olika ut om en kommer från ett akademikerhem eller inte, uttalar sig hon på följande sätt: *”Och jag är ganska, jag försöker vara proaktiv och säger inte att jag beställer manus för det kan jag inte göra, men jag kan säga att jag approcherar människor som jag tycker är bra på och skriva.”* (ibid). Detta uttalande tyder på att det finns ett behov av att IP 4 behöver fylla ut luckor i den utgivning som de har. Faktumet stärks då hon poängterar att hon inte kan säga att hon beställer manus, men gör det ändå. Det anses alltså vara ett problem att författarnas manus inte fyller den efterfrågan som förlagen har på utgivningen av deras barnlitteratur. En annan dimension av problematiken med manusen är de fall när ett manus har blivit antaget för utgivning. IP 4 säger:

”[...]jaa men sen så är det ju författarens verk och det är ett konstnärligt verk och det är upp till författaren att bestämma. Vi jobbar ju inte, det är inte läromedel som vi arbetar med eller någon myndighetsutgivning utan det här är ju liksom konstverk det är ju litterära verk och det är ju deras litterära världar [...]” (ibid).

Utifrån citatet går det att utläsa att IP 4 är av åsikten att det inte är hon som ansvarig utgivare för barnbokslitteratur som skrivit manuset, utan att det är ju något som författaren har skapat. Det är hennes val att anta manuset eller inte. Det finns ju, i IP 4:s mening, inget ansvar i form av myndighetsutövning om hur författaren skall skapa sitt verk, och detta leder vidare in på nästa del som behandlar ansvarsfrågan gällande undertemat urval.

Ansvarsfrågan

Först och främst, som citatet ovan konstaterar, handlar ju inte förlagens verksamhet om myndighetsutövning, utan det handlar istället mer om ett självpåtaget ansvar som förlagen känner att de har. Detta kan exemplifieras med följande citat av IP 6: *”Och där försöker vi ju i vår process [med författaren] att bli bättre på att ta de sakerna tidigt i processen så att det inte kommer i slutet av processen så att inte någon tänker att ‘nämen nu trodde jag ju att vi var färdiga’”* (Transkription 6). Här antyds att förlaget känner ett ansvar för att se till att vägleda och ta upp diskussioner med författaren angående innehållet redan från start, men även för att underlätta processen för dem själva.

En ytterligare ansvarsfråga kan utläsas av IP 5:s uttalande: *”Läsning handlar ju mycket om att kunna kommunicera kring det man har läst och kan man inte läsa så blir man utanför.”* (Transkription 5). Genom detta uttalande går det att utläsa ett visst ansvar på samhällsnivå. Om inte förlagen har en utgivning som alla barn kan ta del av och identifiera sig med riskerar vissa barn att känna sig utanför. Detta kan dels förknippas med uttalanden om att litteraturen skall vara inkluderande gällande olika faktorer som kön, etnicitet, sociokulturell bakgrund, religion och rörelsehinder, dels att det skall finnas

ett utbud av böcker för alla typer av läsare, från de som behöver lättlästa böcker till de som behöver mer avancerade böcker. Om inte alla barn exempelvis kan vara med i klassen och diskutera om en bok påverkar detta deras chans till utveckling i skolan. Barnen skall alltså ges en chans att både kunna identifiera sig själva i litteraturen samt att kunna få en förståelse för hur andra personer tänker och lever.

Att det dessutom är barnlitteratur som förlagen, bland annat, ger ut, ställs vissa krav och förväntningar på dem. Även om följande citat diskuteras i samband med förlagens ansvar gällande framställningen av genus i barnlitteraturen är detta ett exempel som visar att det föreligger en skillnad mellan att ge ut böcker för vuxna, och att ge ut böcker till barn:

”Som utgivare eller som förlag av barnlitteratur så har man ju ett stort ansvar man har ett mycket större ansvar än om man gör böcker för vuxna. Så det är klart att vi har ett stort ansvar för att se till att det inte framför några åsikter eller tankar eller idéer som antingen är felaktiga eller som kan uppfattas som felaktiga eller ojämlika. Så ja absolut, stort ansvar.” (Transkription 5).

Däremot finns det exempel som visar på att det från allmänhetens sida kanske inte tycks ligga så stort ansvar på just förlagen:

”Där tror jag inte att man upplever att det finns mycket ansvar. Förläggare och redaktörer är ju väldigt osynliga ofta, så att där hamnar ju allting och det är därför jag tycker man har ett ansvar för allting hamnar ju på författaren som ska stå till svars för alla möjliga saker. Så att min uppfattning är att det som ett förlag gör är ju inte begripligt för de flesta utan man kanske tänker att aa dom hjälper till att trycka och sälja. Men det är ju det enkla och det lilla liksom.” (Transkription 6).

IP 6:s uttalande antyder på att deras arbete kan tendera att hamna i skymundan av författare. I detta hänseende verkar det alltså inte enligt allmänheten ligga något ansvar på förlagen att varken ha ett genusperspektiv eller att öka pojkars läsning. Detta är istället något som allmänheten skulle lägga på författaren eftersom det är hen som anses som avsändare för boken och dess innehåll.

Social praktik

Texten bygger på att forskarna har identifierat en *konflikt* mellan pojkars brist på läsning och att pojkar tycks läsa utifrån stereotypa mönster. *Konflikten* är således upprinnelsen till texten och är det som varit fokus att ta reda på i IP:s åsikter. Då pojkars brist på läsning grundar sig i en genusfråga är det i denna kritiska diskursanalys relevant att analysera texten ur ett genusperspektiv. Således följer nedan den tredje nivån av diskursanalysen, social praktik, med koppling till genusteori.

Upplägget för denna del av analysen utgår från de teoretiska aspekter som denna studie grundar sig på: Hirdmans genussystem, Nikolajevas teorier om barnlitteratur och Connells maskulinitetsteori.

Tidigare har tema genus och pojkars brist på läsning analyserats var för sig men i detta avsnitt har de valts att skrivas samma då stora delar från båda teman kan analyseras utifrån samma faktorer. När exempel från något utav teman har uteblivit betyder det alltså att det inte finns något som kan kopplas till teorin.

Betydelsen av genus

Det blir här aktuellt att koppla IP:nas uppfattning om vad begreppet betyder för dem till varför Hirdman (2003) införde begreppet genus till Sverige, för att lyfta skillnaden mellan kvinnor och män. Hon lyfter också att meningen med begreppet är att kunna synliggöra och således bryta gammalmodiga betydelser av vad som är kvinnligt respektive manligt, feminint respektive maskulint. Båda dessa delar går hand i hand med vad förlagen uppfattar som genus och vad det till viss del framkommer om att de anses ha för intentioner med barnlitteraturen.

Hirdmans genussystem

Hirdmans (2003) genussystem är ett slags ordningssystem som tillskriver kvinnor och män olika roller. Detta utvecklas vidare genom dikotomin, det vill säga isärhållningen av kvinnligt och manligt, och hierarkin, att det manliga är normen i förhållandet mellan kvinnor och män.

Dikotomin

När det gäller isärhållningen är det för Hirdman (ibid) just specifikt skillnaden könen emellan gällande olika roller, uppgifter och positioner som står i fokus. För huvudtemat genus finns flertalet exempel som kan nämnas. Ett av de tydligaste exemplen är det som nämnts under textnivån och kan illustreras med följande utdrag ” *Alltså när de är så gamla så kan det man kanske hamnar i ett undantagsfack att pappan gör si och mamman gör så i hemmet och att pojkarna får göra det och flickorna får stå och titta på.*” (Transkription 1). Även om detta citat nämns i förhållande till att denna uppdelning mellan könen kan vara vanligare att se i äldre böcker är det något som publiceras idag också. Pojken får rollen som överordnad flickan när han får göra något till skillnad från flickan som passiv får stå och se på. Detta ger pojken en högre position än flickan i denna situation. Genom att publicera böcker som gestaltar den här typen av relationer mellan flickor och pojkar, upprätthålls maktstrukturen mellan dem.

Något som motsätter sig isärhållningen är det faktum att flera IP nämner att antalet böcker med flicka och pojke som par i huvudrollerna blir allt vanligare: ”[...] aa men de sista åren, vill säga säg en 10-årsperiod så har det gått mycket mera från att vara en kille som en tjej som huvudperson i huvudroll till att oftast bli ett par, att det är en kille och en

tjej som gör saker [...]” (ibid). Genom att ge flickor och pojkar ges lika mycket utrymme i böckerna är ett tecken på att förlaget i viss mån arbetar emot maktstrukturen (se mer om porträttering av barn under rubriken ”Persongestaltning i barnlitteraturen”).

I temat om pojkars brist på läsning förekommer ytterligare exempel på denna typ av isärhållning. Detta speglas främst i det faktum att pojkar inte tycks läsa samma typ av litteratur som flickor läser. IP 6 uttrycker det tydligt när denne beskriver att *”Det är ju mycket bilder av att läsare är flickor, kvinnor, tjejer så det påverkar ju också pojkars tanke om vem som är en läsare [...]”* (Transkription 6). Denna beskrivning visar hur det råder en tydlig isärhållning och att det tycks vara det som gör att pojkar inte läser, den manliga normen säger helt enkelt att pojkar inte bör läsa. Men att pojkar läser är inte bara avgränsat till att just läsning anses vara kvinnligt, IP 1 beskriver hur det genomsyrar mer än så: *”Sen finns det ju alla de här grejerna runt omkring som man pratar om att det är mycket kvinnor i skolan, det är mycket kvinnliga bibliotekarier, alltså det är mycket kvinnor runt dom här pojkarna som ska vägleda dem”* (Transkription 1). Även IP 3 beskriver hur det genomsyrar samhället när denne pratar om att skolan i första hand är kvinnlig: *”[...] skolan är ju kvinnlig det går inte att komma ifrån [...] och då blir skolan det andra för pojkar och ibland också något som man vill distansera sig ifrån”* (Transkription 3). IP 1 och IP 3 beskriver alltså hur stora delar av utbildningsväsendet blir kvinnligt. Utifrån Hirdmans (2003) teori skulle det skapa en negativ bild för huruvida pojkar tar till sig, inte bara läsning, utan även utbildning i stort.

Hierarkin

Även om hierarkin könen emellan är mest framträdande under huvudtemat, finns det några exempel som är kopplade till pojkars brist på läsning. Det visar sig till exempel när IP 7 pratar om skillnader på vad pojkar läste förr och idag *”men förut när det var en tjej på omslaget så var det ingen kille som tog dom där böckerna, det där är inte sant längre, faktiskt. Utan det är mer, ser omslaget coolt ut så är det lugnt.”* (Transkription 7). Trots att IP 7 beskriver att alla kan läsa en typ av bok, blir det något som förknippas med *”coolt”* som skulle kunna förknippas med Nikolajevas (2004) schema där pojkar kan beskrivas som hårda och känslökalla. Ordet *”coolt”* kan därför förknippas till något manligt och blir dominerande för hur boken bör vara. En bit längre ner säger IP 7 *”[...] om man vill att båda könen ska [läsa] då kan man inte ha en rosa bok. Så tråkigt är det ju fortfarande vilket är helt, det känns ju väldigt omodernt.”* (Transkription 7). I denna mening lyfts istället adjektivet *”rosa”* som skulle kunna appellera till något kvinnligt. Men då är det istället i en negativ bemärkelse, och rosa symboliserar något som gör att det bli färre antal läsare av en viss bok.

Vidare kan ovan nämnda exempel kopplas samman med huvudtemat genus eftersom det blir något negativt ur stereotypisk framställning av flickor och pojkar om de förkläs i rosa kläder. Som redan nämnt under textnivån är adjektivet *”rosa”* ett ord som ofta används vid beskrivningen av vad som är typiskt feminint. Genom att inte kunna se utanför den ramen om hur en flicka kan beskrivas upprätthålls den negativa stämpel och den lägre status som färgen rosa kan ha, med tanke på att det av IP 7 sattes i kontrast till adjektivet *”coolt”*. Således upprätthålls också den hierarkiska relationen där flickor placeras som

underordnade i systemet. Ett ytterligare exempel som ur genusperspektiv appellerar till hierarkin är följande av IP 1 relevant:

”Ja men det är det också nåt med killar och män hela tiden att dom är någon slags neutralitet. Så fort man har en tjej i rollen istället så blir det en grej med en tjej medan en kille är ett neutralt icke kön också faktiskt [...] tjej på omslaget så blir det genast ett ställningstagande”. (Transkription 1).

IP 1 uttrycker rakt ut att killar uppfattas som en neutralitet. Deras sätt att agera anses alltså vara normen som samhället byggs runt om, vilket är en medvetenhet hos IP 1. I samband med ovanstående uttalande säger IP 1: *”Vi har ju också böcker som [boktitel] som vi ger ut som bilderbok där man inte vet om [namn på huvudperson] är en tjej eller kille.”* (ibid). Detta visar på ett tecken på att förlaget försöker utmana att mannen skall vara normen i samhället.

Genuskontrakt

Genom Hirdmans (2003) genussystem skapas genuskontrakt vilka handlar om huruvida kvinnor och män ska agera mot varandra i olika situationer. Det kan vara i till exempel kärleksrelationer eller i jobbsituationer. I de analyserade transkriptionerna ligger dock snarare fokus på huruvida flickor och pojkar porträtteras i förhållande till varandra i barnlitteraturen.

I samband med att undertemat pojkars brist på läsning behandlas ligger dock inte speciellt mycket fokus på huruvida flickor och pojkar ska vara mot varandra. Däremot finns det andra tecken på att genuskontraktet upprätthålls. Ett exempel är när IP 4 beskriver att ett effektivt sätt för att nå både flickor och pojkar är att ha båda könen som huvudkaraktärer i böckerna, IP 4 säger: *”[...] Men det är ju någonting bra att vi har såhär [boktitel], att vi har böcker där det är en kille och en tjej som får vara barn och som är det och att det möjliggör för en klass att läsa samma bok och för både killar och tjejer att tycka om den.”* (Transkription 4). Här lägger IP 4 fokus på att karaktärerna ska få vara just barn och lägger ingen ytterligare betoning i hur de ska vara gentemot varandra. Även om detta gör att både flickor och pojkar kan hitta sitt eget kön att identifiera sig med, upprätthålls det faktum att flickor och pojkar vill läsa om sitt eget kön. De behöver genom detta inte göra det valet. Som redan nämnt ovan är detta även ett sätt att neutralisera framställningen av flickor och pojkar ur en stereotypisk synvinkel.

Det finns andra exempel på hur genuskontraktet upprätthålls i texterna, i anknytning till pojkars brist på läsning. IP 2 beskriver hur de har försökt hitta böcker som pojkar vill läsa *”[...] vi har liksom försökt hitta de här äventyrsböckerna, roliga böckerna ah men man försöker verkligen [...]”* (Transkription 2). Det tycks alltså finnas en tydlig bild av vad pojkar ska läsa och i detta fall tycks även förlaget arbeta utefter detta. Det här är samtidigt en komplex fråga, eftersom det handlar om huruvida man ska få pojkar till att börja läsa. IP 6 beskriver problemet: *”[...] sen är det många som väljer tvärtom för att jobba med pojkars läsning att man jobbar med stereotyper. Gör hjälteböcker, gör tuffa böcker, alltså försöker jobba med draghjälp av stereotyper.”* (Transkription 6). Precis som IP 6

beskriver är det en fråga om hur ett förlag ska närma sig problemet att pojkar inte läser. Det blir en fråga om huruvida de ska jobba för eller mot stereotyper.

Det finns vissa fall där IP ställer sig kritiska mot någon form av genuskontrakt, ett exempel är ett uttalande förknippat med temat genus, av IP 6: *"Eftersom genusnormer är också så intimt förknippade med heteronormen så blir det också någonting som vi förhåller oss till, att vi inte gärna skriver in kärleksrelationer när det är vänner och sådär, att man också kan få vara vänner över könsgränsen. Att det inte hela tiden är romantiserat eller sexualiserat."* (Transkription 6). På detta sätt försöker förlaget utmana stereotypiska relationer flickor och pojkar emellan, men även inom könen (se mer under rubriken "Maskulinitetsteorin").

Att det ofta är ett mellanled mellan förlagen och barnen, i form av bland annat föräldrar, kan tolkas som ett hinder för att bryta traditionella genuskontrakt. *"Jag tänker att barn i många fall är mycket, mycket mer fria i sitt val av läsning i förhållande till genus än vad man som vuxen kanske tror."* (Transkription 5). Då det i många fall då är föräldrarna som köper böcker till barnen baseras valet av boken på föräldrarnas preferenser och hens genusramar. Som tidigare nämnt av IP är den yngre generationen författare mer uppdaterade och tänker mer ur en könsneutral framställning av barnen. Detta tillsammans med IP 5:s uttalande ovan visar på tecken att den äldre generationen, föräldern i detta avseende, i större utsträckning än barnet självt skulle välja något som var typiskt feminint eller maskulint, beroende på barnets kön. På så sätt kan man se, som Hirdman (2003) poängterar, att genuskontrakten lätt vandrar från en generation till en annan och upprätthåller en stereotypisk syn på relationen könen emellan.

Genus i barnlitteratur

Berättande genusperspektiv i barnlitteratur

Det berättande genusperspektivet som Nikolajeva (2004) beskriver handlar om hur genus speglas hos författaren. Både om denne väljer att skriva om det motsatta könet samt hur denne porträtterar det motsatta könet.

I samband med att undertemat pojkars brist på läsning behandlas i texten, tar IP 1 upp något som inte endast fokuserar på pojkars brist på läsning utan som även kan appliceras på huvudtemat genus:

"Författarna skriver väldigt bra böcker med en manlig huvudperson i. Det kanske man inte gjorde på samma sätt förr, det kan ju bli lite såhär om det mest är kvinnor som skriver barn och ungdomsböcker, det är klart att dom kan skriva om killar också men det är ligger kanske närmast till hands att man berättar om utifrån lite egna erfarenheter, om sitt eget kön på något sätt." (Transkription 1).

Detta både bekräftar och negligerar det Nikolajeva (2004) beskriver i berättande genusperspektiv. Hon beskriver att det är ovanligt att författaren skriver om det motsatta könet. Detta stämmer väl överens med IP 1:s uttalande, att det *"[...] ligger närmast till*

hands att man berättar om utifrån lite egna erfarenheter om sitt eget kön [...]" (ibid). Nikolajeva (2004) beskriver även att det tycks bli en falsk ton om man skriver om det motsatta könet, detta stämmer å andra sidan inte in på det IP 1 säger *"[...] författarna skriver väldigt bra böcker med manliga huvudpersoner i"* (ibid). Eftersom IP 1 säger att det mest finns kvinnliga författare går det utifrån detta att anta att det är dessa kvinnor som skriver bra böcker med manliga huvudpersoner. IP 1 talar även om det motsatta. En man som skriver om kvinnliga huvudpersoner. Då verkar det återigen gå emot den falska tonen som Nikolajeva (2004) beskriver att det lätt kan bli när män skriver om kvinnor och vice versa *"[...] kvinnliga personerna [namn på en huvudperson] så känner man men är det verkligen en 50-årig man som har skrivit det här? För det känns liksom spot on [...]"* (ibid). Återigen tycks det inte vara ett problem med att författare skriver om det motsatta könet.

Persongestaltning i barnlitteraturen

För att tydligare kunna peka på hur dessa texter följer eller inte följer dessa stereotypiseringar är det relevant att lyfta in Nikolajevas (2004) kartläggning av persongestaltningen i barnlitteratur. Det går att se olika likheter, men också skillnader mellan det schema, som Nikolajeva (2004) presenterar, och det transkriberade materialet.

Här blir det återigen relevant att gå tillbaka till porträtteringen av barn i litteraturen och nämna två exempel ur texten som visar på det motsatta till att maktstrukturen emellan könen upprätthålls:

"Så att jag tror att det för tjejer att läsa de här böckerna är också att dom kvinnliga huvudpersonerna har en aktiv roll, dom är viktiga dom är inte ett bihang nåt som ska räddas utan dom bidrar med dom har sina egna unika förmågor som behövs till den stora bilden liksom." (Transkription 1).

Här får alltså flickorna en aktiv roll, något som vanligtvis anses som något manligt, om man ser till schemat där just adjektiven "passiv" och "aktiv" är varandras motsatser (Nikolajeva, 2004:129).

I samband med pojkars brist på läsning beskriver IP 5 att innehållet för pojkar kan vara på två sätt:

"[...] läsning för pojkar är ofta action, det är spänning och olika teman som inte är realistiskt. Medan läsning för flickor ju ofta är realism, det är relationer, vänskap och kärlek. Sen finns det ju de författarna som faktiskt väljer att skriva för pojkarna, alltså att de helt vanliga killiga killarna. De som inte är actionhjältar eller gillar sport [...] så väljer man att skriva om dem och att de också har ett känsloliv och inre liv och relationer [...]" (Transkription 5).

Det IP 5 först beskriver passar in på Nikolajevas (2004) schema, där hon beskriver hur pojkar är tävlande och aktiva, medan tjejer inte är så. Sedan går dock IP 5 över och beskriver en motsatt typ av böcker, som snarare passar inte på de som appellerar till

tjejerna. Enligt IP 5 finns det alltså trots allt böcker som behandlar pojkar på två olika sätt. Detta är en fråga som leder över till maskulinitetsteorin.

Maskulinitetsteorin

Maskulinitetsteori bygger på att det finns olika typer av maskuliniteter samt att dessa har olika hierarkisk plats i samhället. Det finns alltså vissa sätt att vara på som man vilket anses vara ”bättre” än andra.

I samband med att temat pojkars brist på läsning behandlas i transkriptionerna förekommer olika former av maskulinitet. Bland annat i det uttalande som IP 5 har gjort ovan (se under “Persongestaltning i barnlitteraturen”). Där förekommer en typ av manlighet som handlar om att män är starka och kan kopplas samman med den hegemoniska maskuliniteten. Denna typ av manlighet tenderar till att vara den dominerande genom hela texten, vilket också går hand i hand med maskulinitetsteorin där den hegemoniska maskuliniteten är den som de flesta män strävar efter och som uppfattas som den manliga normen i samhället. Pojkar och böcker för pojkar beskrivs som äventyrliga, roliga och spännande. Men i samma uttalande porträtterar IP 5 också pojkar i litteraturen innehavande ett känsloliv, vilket skulle kunna kopplas till något feminint (Se Nikolajevas schema) och således något som går utanför den hegemoniska maskuliniteten. Det förekommer alltså olika former av maskulinitet, men eftersom den maskulinitet som behandlar pojkar som känsloliva, vänskapliga och sårbara inte nämns i lika stor utsträckning kan den kategoriseras som lägre hierarkiskt stående än den maskulinitet som beskriver pojkar som äventyrliga. Detta gäller inte enbart i Transkription 5 utan detta genomsyrar samtliga texter.

Mer specifikt gällande huvudtemat genus kan det nämnas att det diskuteras hos förlagen att pojkar borde porträtteras på olika sätt, och inte bara på ett stereotypiskt sätt. Däremot förekommer det fler exempel om att flickor borde få vara på olika sätt, än vad det gör om pojkar. Här kommer återigen exemplet upp om att flickor beskrivs som ”starka”. Denna markanta skillnad i beskrivningen könen emellan kan bero på att samtliga IP är kvinnor. Det kan ligga närmre till hands att försvara och tala för sitt egna kön än för det motsatta. De kan inte se ur ett manligt perspektiv på samma sätt som en manlig författare. Genom att inte lyfta pojkarna och deras rätt att få vara olika, i samma utsträckning som flickorna, upprätthålls bilden av att pojkar borde vara på ett visst sätt. De borde följaktligen agera utefter och identifiera sig med den idealiserade hegemoniska maskuliniteten, som inte ens går att nå i praktiken.

SLUTDISKUSSION

Som poängterat genom studien är det *konflikten*, mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsning riskerar att stärka könsstereotyper, som är upprinnelsen till denna studie. I studiens analysdel har det material som skapats utifrån intervjuerna presenterats och analyserats. I följande slutdiskussion är fokus på att lyfta fram huvudresultat som identifierats i analysen. Dessa resultat är förankrade i studiens frågeställningar och är av betydelse för att slutdiskussionen skall kunna landa i hur förlagen hanterar *konflikten*.

Huvudresultat

Inledningsvis måste det poängteras att följande resultat inte kan tala för hela den svenska förlagsbranschen, utan stannar inom kontexten för de förlag som medverkat i intervjuer för denna studie. Dessutom är åsikterna kopplade till barnlitteratur som riktar sig till åldersgruppen 9-12 år.

Stereotypiska framställningar och pojkars brist på läsning

Först och främst är det IP:s åsikter om genus samt pojkars läsbrist som står i fokus. Angående genus föreligger det, även om i olika grad, en medvetenhet om genus och det uppfattas som något viktigt hos IP från förlagen. Det är något som genomsyrar deras vardag och deras arbete som ansvariga utgivare för barnboks litteratur. Mer specifikt gällande genus och den stereotypiska framställning av flickor och pojkar, är detta en fråga som förlagen vill och försöker utmana utifrån flera olika perspektiv.

När det gäller pojkars brist på läsning är detta något som förlagen ser som ett problem, då de är en målgrupp som är svåra att nå ut till. Vissa IP känner sig handfallna i hur de skall kunna se och påverka en ökning i pojkars läsning. När det gäller utbudet av böcker till pojkar och böcker som säljer tenderar karaktärerna och handlingen bli stereotypiskt manliga. Men det finns också innehåll där framställningen av karaktärerna i böckerna är antingen könsneutrala eller jämställda mellan könen.

Även om stereotypiska framställningar i barnlitteratur och pojkars brist på läsning är två problem som förlagen skulle vilja lösa, bromsas dock problemlösningen ofta i slutändan av att förlagen strävar efter att gå med vinst i någon utsträckning. Icke-stereotypiska framställningar av flickor och pojkar samt målgruppen pojkar blir således två aspekter som i många fall får sättas åt sidan.

Ett samhällsansvar

Eftersom denna studie endast riktar sig till förlag kan det lätt misstas för att det handlar om ett ansvar som bara ligger hos just förlagen. Men så är inte fallet, det handlar snarare om att se hur förlagen hanterar just dessa komplexa frågor. Det är alltså ingen form av skuldbeläggning utan snarare ett sätt att uppmärksamma frågorna. I slutändan handlar det om att hela samhället måste arbeta för att motverka stereotypisering och att öka pojkars läsande. Förlagen identifierar andra parter i samhället har ett minst lika stort ansvar för dessa frågor, om inte större. Den ena parten är skolan, som har ett ansvar både att få barnen att läsa men också att kunna diskutera innehållet samt utbilda barn kring genusfrågor. Om låt säga eleverna i en mellanstadieklass läser en äldre bok är det upp till läraren att sätta det i en kontext för barnen, att förklara att det finns en typ av framställning av flickor och pojkar som hör till dåtiden. Annars blir det en fråga om att ändra på själva berättelsen, som ligger på författaren och förlagen. Föräldrar är en annan part, de har ett ansvar både vad gäller att vägleda barnen om genusframställning men även att få barnen till att läsa. Ett ansvar som påminner om skolans vad gäller att kontextualisera men också ett ansvar att faktiskt uppmuntra sina barn till att läsa, vilket inte förlagen kan göra eftersom de inte har direktkontakt med barnen.

Med detta sagt tycks trots allt de aktuella förlagen inte helt släppa ansvaret. De vill gärna få pojkar att läsa genom att erbjuda dem ett stort utbud. De tycks vilja utbilda barn i genusfrågor genom att skriva böcker som är inkluderande och som undviker stereotypa framställningar trots att de är medvetna om hur svårt det kan vara att utmana dem. Detta är inte något som de tycks göra enbart för att allmänheten kräver det, utan det är även ett självpåtaget ansvar från förlagen. Genom att ta på sig detta ansvar stöter också förlagen på just de konflikter som har identifierats redan inledningsvis av denna studie.

Hur hanteras konflikten?

Konflikten mellan pojkars brist på läsning och att pojkars läsmönster riskerar att stärka könsstereotyper blir extra tydlig om det görs en skillnad på IP:s reflektioner i teori och praktik. När det till exempel talas om stereotypisering i barnböcker visar samtliga förlag en tendens på att det är någonting de vill motverka. De benämner det som omodernt att göra skillnad mellan kön och de hänvisar snarare till äldre utgivningar när det talar om en skev könsfördelning. De hänvisar till moderna utgivningar som inte följer ett stereotypiskt mönster, och kvinnliga författare har enligt dem inga problem att skriva om män eller tvärtom. Men när det i ett senare skede handlar om pojkars brist på läsning finns det flera olika exempel på uttryck som snarare upprätthåller stereotyper än motverkar dem. Både genom att de i sina exemplifieringar tycks utgå från att det manliga är normen men även genom att kategorisera utefter vad som är kvinnligt respektive manligt.

I samband med frågan om att få pojkar att läsa tycks det också bli en direkt fråga om att arbeta med hjälp av stereotypa framställningar eller att helt arbeta emot dem. En av IP:na har själv identifierat detta problem och beskriver att vissa förlag jobbar på ett stereotypiskt sätt för att få pojkar att läsa men att de själva inte vill arbeta på det sättet.

Även om *konflikten* inte är något som förlagen direkt nämner i texten går det att urskilja två förhållningssätt att hantera den. Det ena förhållningssättet handlar om att de ansvariga utgivarna uppfattar deras insats som *vi gör vad vi kan* när framställningarna av flickor och pojkar blir stereotypa, vilket det tenderar att bli när det handlar om pojkars läsning. Det andra förhållningssättet är att förlagen aktivt försöker motarbeta stereotypa framställningar i sin utgivning. Det första förhållningssättet tycks vara något som IP medvetet vill undvika men som tycks vara svårt då man till viss mån har som mål att sälja böcker. Återigen stärks det samhälleliga ansvaret för att kunna nå förändringar både i stereotypa framställningar och att öka pojkars läsning.

VIDARE FORSKNING

Studien har identifierat ett antal områden som kräver vidare undersökning. Bland annat är ansvarsfrågan en återkommande fråga i textmaterialet. Förlagen pratar såväl om sitt eget som andra parter ansvar gällande både barns förståelse av genus samt att öka pojkars läsning. Även om vissa förlag säger sig ha kontakt med dessa mellanhänder, anses det finnas frågor som är av intresse att diskutera samtliga parter emellan, inklusive representanter från förlagen. Även om det finns läsfrämjande projekt där flera olika parter samarbetat, finns det en forskningslucka gällande hur ansvarsfrågan hanteras parterna emellan. Denna lucka skulle kunna fyllas genom studier med fokusgrupper där samtliga parter närvarar, det vill säga bibliotekarier, föräldrar, pedagoger, politiker och förlagsrepresentanter. Ur det samhälleliga perspektivet skulle detta även kunna uppmärksamma frågan om pojkars brist på läsning från flera olika perspektiv. Dessa grupper, främst pedagoger, har medverkat i andra studier. Men fokus i vidare forskning bör inte vara på en person, utan snarare på hur diskussionen skulle se ut mellan parterna och om någon bör ta ett större ansvar.

Denna studie skulle även kunna appliceras på enbart författarna då de, som en IP antyder, har direktkontakt med barnen. Hur har de uppfattat frågan om pojkars läsbrist och hur speglas genus i deras arbete? Överhuvudtaget är både frågan om genus i barnlitteratur och pojkars brist på läsning i behov av ytterligare forskning för att på så sätt få en klarare bild över hur detta bör hanteras.

REFERENSLISTA

Adlibris. (u.å.). *Kategori: böcker*. Hämtad 2017-05-23, från http://www.adlibris.com/se/sok?filter=categoryfacet%3Ab%C3%B6cker&filter=age_group%3A40

Ahonen, T. Eklund, K. Niemi, P. Sulkunen, S. Torppa, M. (2017). *Why do boys and girls perform differently on PISA Reading in Finland? The effects of reading fluency, achievement behavior, leisure reading and homework activity*. Journal of Research in reading. doi: [10.1111/1467-9817.12103](https://doi.org/10.1111/1467-9817.12103)

Arbetarnas Bildningsförbund [ABF] (2013). *Läs för mig, pappa!*, Hämtad 2017-05-01, från: <http://www.abf.se/Distrikt-och-avdelningar/ABF-Gavleborg/ABF-Vastra-Halsingland/Om-ABF/medlemsorganisation/Facklig/fackligt/Fackligkulturverksamhet/Litteratur/Lasframjande/Las-for-mig-pappa/>

Barnombudsmannen. (2015). *Barnkonventionen*. Hämtad 11-04-2017, från <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>

Berglez, P. (2010) Kritisk Diskursanalys. I Ekström, M. & Larsson, L (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*. (s. 265-288). Lund: Studentlitteratur.

Connell, R. (1996). Teaching the boys - New research on masculinity, and gender strategies for schools. *Teachers College Record*, 98(2), 206-235.

Connell, R. (2008). *Maskuliniteter*. (2 uppl.). Göteborg: Daidalos.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. (2. uppl.) Harlow: Longman.

Fredriksson, U. & Taube, K. (2012). *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. (1 uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Gill, R. (2000) Discourse Analysis. I Bauer, M. & Gaskell, G. (red.). *Qualitative researching with text, image and sound: a practical handbook*. (s. 172-190) London: SAGE.

Hagemann, G. & Åmark, K. (2000). Från "husmorskontrakt" till "jämställdhetskontrakt". Yvonne Hirdmans genusteori. *Häften för kritiska studier* (2000:2). Stockholm: Instant Book. Tillgänglig: http://www.haften.org/hfks00_2.htm

Hirdman, Y. (1988). *Genussystemet – teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning i Maktutredningen (1988:23)*. Uppsala: Maktutredningen.

- Hirdman, Y. (2003). *Genus: om det stabilas föränderliga former*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Hodkinson, P. (2011). *Media, culture and society*. London: Sage.
- Holtne, N. & Johansson, G. (2010). *Normbrytande barnlitteratur – ett verktyg för normkritisk pedagogik*. (Kandidatuppsats). Göteborg: Socialistiska institutionen. Göteborgs Universitet. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/26076/1/gupea_2077_26076_1.pdf
- Internetstiftelsen i Sverige [iis] (2016). *10. Internet och traditionella medier*. Hämtad 2017-04-20, från <http://www.soi2016.se/internet-och-traditionella-medier/>
- Jämställ.nu (2013). *Genussystem*. Hämtad 2017-04-12, från <http://www.jamstall.nu/fakta/genussystem/>
- Jämställ.nu (u.å.a). *Vad är genusperspektiv?*. Hämtad 2017-04-12, från <http://www.genus.se/kunskap-om-genus/om-kon-och-genus/vad-ar-genusperspektiv/>
- Jämställ.nu (u.å.b). *Genus och maskulinitet*. Hämtad 2017-04-13, från <http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/01/Maskulinitetsteori-pdf.pdf>
- Jørgensen, M. & Phillips, J. (2002) *Discourse analysis as theory and method*. London: SAGE
- Kulturrådet (2015). *Med läsning som mål*. Stockholm: Statens kulturråd. Från: http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2015/med_lasning_som_mal.pdf
- Kvale, S. & Brickmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, L. (2010) Intervjuer. I Ekström, M. & Larsson, L (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*. (s. 53-86). Lund: Studentlitteratur.
- Leijnse, E. (2017). *Fördel kvinna: den tysta utbildningsrevolutionen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Liedman, S. E (2017) Ideologi. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/upplagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/ideologi>
- Lundberg, I. (2010). *Läsningens psykologi och pedagogik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lövgren, S. & Olin, O. (2014). *Pojkars läsning – En intervjustudie om hur man kan öka motivationen att läsa skönlitteratur hos pojkar i högstadieåldern* (Kandidatuppsats). Stockholm: Institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Stockholms universitet. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/38494/1/gupea_2077_38494_1.pdf
- Manns, U. & Hirdman, Y. (u.å.a). Genusforskning. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/upplagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/genusforskning>
- Manns, U. & Hirdman, Y. (u.å.b). Genus. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/upplagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/genus>

- McCabe, J., Fairchild, E., Grauerholz, L., Pescosolido, B. & Tope, D. (2011). Gender in Twentieth-Century Children's Book - Patterns of Disparity in Titles and Central Characters. *Gender & Society*, 25 (2). 197-226. doi: [10.1177/0891243211398358](https://doi.org/10.1177/0891243211398358)
- Moberg, U. (2010) Kritisk Diskursanalys. I Ekström, M. & Larsson, L (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*. (s. 265-288). Lund: Studentlitteratur.
- Molloy, G. (2007). *När pojkar läser och skriver*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Myrberg, M. (2015, 21 maj). *Dyslexihearings på SPSM - Vägar till bättre läsning*. [streamad föreläsning]. Hämtad från <https://www.youtube.com/watch?v=mpsJ49bvRg8>
- Nationalencyklopedin [NE]. (u.å.). *Genus*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/genus>
- Nationella sekretariatet för genusforskning. (u.å.) *Om kön och genus*. Hämtad 2017-04-12, från <http://www.genus.se/kunskap-om-genus/om-kon-och-genus/>
- Nikolajeva, M. (2004). *Barnbokens byggklossar*. (2., [rev. och utök.] uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Pettersson, J-E. (u.å.). Bokförlag. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/bokf%C3%B6rlag>
- Regeringskansliet. (2016). *Fler lärare, läslov och lovskola - nyheter inom skolpolitiken*. Regeringskansliet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/4a4436/contentassets/a9c43090e98c41528a1c3b92cdbaf743/fler-larare-laslov-och-lovskola--nyheter-inom-skolpolitiken.pdf>
- Skolverket. (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Hämtad från https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2575.pdf%3Fk%3D2575
- Statistiska centralbyrån [SCB]. (2016). *På tal om kvinnor och män - Lathund om jämställdhet 2016*. Örebro: Statistiska centralbyrån. Från http://www.scb.se/Statistik/ Publikationer/LE0201_2015B16_BR_X10BR1601.pdf
- Svenska Akademiens Ordbok [SAOB]. (u.å.) *Expert*. Tillgänglig: <http://www.saob.se/artikel/?seek=expert&pz=1>
- Svenska Barnboksintitutet [Sbi]. (2014). *Bokprovning på Svenska barnboksintitutet: En dokumentation. Årgång 2014: 12 mars - 28 maj 2015*. Stockholm: Svenska barnboksintitutet (Sbi). Från <http://www.sbi.kb.se/Documents/Bp17/Bokprovning%202017%20dokumentation.pdf>
- Svenska Förläggareföreningen [SvF]. (2012). *Branschstatistik 2011*. Stockholm: Svenska Förläggareföreningen. Från http://www.forlaggare.se/sites/default/files/SvFstat_2011_web_1.pdf

Svensson, S. (2017). Barnlitteratur. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/barnlitteratur>

Taube, K. (2009) *Barns tidiga läsning*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.
Universitetskanslerämbetet [UKÄ]. (2016). *Kvinnor och män i högskolan*. Stockholm:
Universitetskanslerämbetet. Från:
<http://www.uka.se/download/18.5d85793915901d205f9a852/1487841854015/rapport-2016-10-14-kvinnor-och-man-i-hogskolan.pdf>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer – Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Från
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som en undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

BILAGA

Intervjuguide

Fråga 1, 2 och 3 är studiens frågeställningar och utifrån dessa har intervjufrågor (markerade med bokstäver) utformats. Fråga 1, 2 och 3 är inte frågor som ställs till intervjupersonen.

Inledande fråga

Har du någon favoritbok från din barndom? Varför?

1. **Hur väljer förlagen barnlitteratur till åldersgruppen 9-12 år?**
 - a. Hur ser en lyckad barnbok ut enligt dig?
 - b. Vilka faktorer är det som styr urvalet av utgivningen? Ge exempel!
 - c. Hur ser era målgrupper ut inom åldersgruppen 9-12? Likheter/skillnader?
 - d. Hur tar ni fram era målgrupper inför varje bok?
 - e. Hur skiljer sig innehållet i era böcker för olika målgrupper? På vilket sätt?

2. **Hur skiljer förlagen på olika målgrupper utifrån ett genusperspektiv?**
 - a. Vad betyder begreppet genus för dig?
 - b. Vilken betydelse har genus i barnlitteratur?
 - c. Hur representeras genus i barnlitteratur?
 - d. Vad anser du att du som _____ har för ansvar gällande representationen av genus i barnlitteraturen?
 - e. Vem påverkar vem av förlagen och författaren, gällande genusfrågan?
 - f. Hur reflekterar du över barns läsning i förhållande till genus?

3. **Hur resonerar förlagen kring pojkars läsmönster (pojkars brist på läsning)?**
 - a. Hur reflekterar du över pojkars brist på läsning?
 - b. Hur anser du att förlagsbranschen påverkas av pojkars brist på läsning? Utveckla!
 - c. Hur påverkar pojkars brist på läsning urvalet av er utgivning?
 - d. Vilket ansvar tycker du att förlagsbranschen har gällande att öka pojkars läsning?

4. **Avslutande:**
5. Om du utgår från frågorna som vi diskuterat, är detta frågor som du som _____ brukar reflektera över?
6. Har du något att tillägga?